

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2008. szeptember–október · 62. évfolyam 5. szám

Bartók Béla síremléke a Farkasréti temetőben

A tartalomból:

Imádság Őszi Hálaadás ünnepén · Zsoltáros hálaadás · Halottak napja, 2008.
UNOSZ-konferencia Székelykeresztúron · Akik előttünk jártak...
Születtem... (unitárius önéletrajzok) · Egyházközségeink életéből

Végtelen szeretet, örök Jóság, mennyei Atyánk!

„Így ősz felé, mikor a kerteket paskolja már a hűvös permeteg, eszembe jut: egykor, mint kisfiú mennyit voltam ilyen tájt szomorú ...”, Most sincs ez másként, amikor lassan megfakul a táj, amikor fűvekben, fákbán megdermed a vér, rezgő nyárfákról hulldogál a lomb. Pedig kibeszélhetetlen, megfogalmazhatatlan gyönyörűségek között járunk, és mindenhol csak azt fedezzük fel, hogy Te nevensz mindenképp mögött minden hangban, a színek zuhatagában Te mosolyogsz le mindenekre, mindenkire, ránk is most.

Őszi hervadásban járva akarunk megbizonyosodni nagy és megmásíthatatlan igazságról, hogy az „élet régiebb a halálnál”, s ha jönnek is borongós ősök, nincs megállás a szüntelen körforgásban, a hangtalanra vált erdők újra dallamossá lesznek, és zöld tengerré hullámosodik a kihalt táj, ha kibocsátod lelkedet, hogy megújuljanak mindeknek, s a mindenekben mi is, gyermekeid.

Ez a biztatás, e boldog érzéseket fakasztó tudat őszi harmatkönnyeket felszárító hitté erősödik életünkben, mindannyiunk életében, akiknek őszei napjarsát úgy teleszórtad a történelem gondviselő Uraként ünnepekkel, emlékezésekkel, mint ahogy „zörgő lombbal, holt avarral” az útjainkat, járásunk ösvényeit. A Hálaadás és Köszönet Napja alkalmával megerősödünk abban a hitünkben, hogy nincs, nem lehet senki köztünk, akinek joga lenne elmulasztani, elfelejteni, kimondani drága anyanyelvünk egyik legszebb szavát: köszönöm, köszönjük, és egész életünket átívelően gyermeki alázattal elhálálkodni: „Ma köszönöm, hogy Te voltál ott, / Hol éreztem az életemet / S hol dőltek, épültek az oltárok. / Köszönöm az énértem vetett ágyat, / Köszönöm Neked az első sírást, / Köszönöm tört szívű édesanyámat, / Fiatalságomat és bűneimet, / Köszönöm a kétséget, a hitet, / A csókot és a betegséget. / Köszönöm, hogy nem tartozok senkinek / másnak, csupán Neked, mindenért Neked.,,

Megköszönjük e hálánapi ünnepi emlékezés szívet-lelket melengető élménysokaságát. Nehézségeinkből hozott szomorúságunkat, lel-

künknek barna gyászát oszlasd el ma. Bár van ma is bőven, ami fájjon, mert nem adatott meg még minden azért, hogy ne kelljen sírni itt a Kárpátok és fenyvesek ölelésében vagy a végtelen rónán. Zsoltáros szívvel dicsérünk Atyánk, hogy megvolt mindig a mindennapink és nem gyűjtöttünk másnapra valót, hogy mindig jutott két garasunk adni és magunknak nem kellett kéregetni. Hála legyen, hogy értenünk adatott másokat, és nem kellett sírnunk, hogy megértsenek, hogy a sírókkal sírni jól esett, és nem neveltünk minden nevetővel, főként a gúnyos ki-nevetőkkel.

Hála legyen, hogy megmutattál mindent, ami szép, és megmutattál mindent, ami rút, hogy boldoggá tett minden, ami szép, és ami rút nem tett boldogtalanná. Hála legyen, hogy sohasem féltünk a szeretettől, és szerethettük azokat, akik nem szerettek, hogy akik szerettek és szépen szerettek, és hogy nem kellett nem

Imádság Őszi Hálaadás ünnepén

szépen szeretnünk. Hála a szívünk azért, hogy nem kívántuk, amink nem volt, és sohasem volt elég, akik

voltunk, hogy emberek lehettünk akkor is, mikor az emberek nem akartak emberek lenni. Hála legyen, hogy megtarthattuk a hitet, és megfuthattuk a kicsik futását, hogy 440 éve őrizhetjük erdélyi magyar vallásunkat, egyházunkat, felmutatva olyan értékeket, amelyeket eleink alkottak a Tőled kapott ajándékból, a hitből, és átmentettek vérzivataros századokon, hogy annak zászlóját ma mi is fennen lobogtathassuk, még akkor is, ha elnyomja azt sokféle vihar napjainkban is.

Hála legyen azért, hogy egyéni és közösségi küzdelmeink idején nem kell másokhoz menni lámpásunkba olajért, mert ereinkben ott van az előttünk járók magasztos életpéldája, ott jár előttünk a leghívebb barát, akit azért adtál, hogy számunkra is út, igazság és élet” legyen.

Hála legyen Neked, Atyánk, hogy a tegnap is azt mondhattuk: legyen úgy, ahogy Te akarod, ma is ezt kiálthatjuk, és holnap és holnapután is és azután is mindörökké így énekelhessünk: legyen meg mindig a Te akaratod. Hála Neked!

Ámen!

Balácsi László

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balácsi László, Kelemen Miklós, Léta Sándor

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

Előfizethető:

A lelkészi hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2008. november 14.

ZSOLTÁROS HÁLAADÁS

Balázi László

„Vigan énekelj az Úrnak, te egész föld! Szolgáljatok az Úrnak örvendéssel, menjetelek eléje vígassággal. Tudjátok meg, hogy az Úr az Isten, Ő alkotott minket, és nem mi magunk. Menjetelek be az Ő kapuin hálaadással, tornácaiba dicséretekkel, adjatok hálákat Néki, áldjátok az Ő nevét! Mert jó az Úr..., és nemzedékről nemzedékre megmarad az Ő hűsége!”
(100. Zsoltár)

„Rengjen a föld belé, úgy énekeljetelek, Hála-telt szívedet öntsd ki, kicsiny sereg!” – szól egyik kedves, lelkesítő énekünk. A Hálaadás ünnepén különösképpen megmozgatja ennek az alig 100 lelket számláló gyülekezet tagjainak egész lényét. Voltaképpen az elhangzott zsoltár is erre ösztönöz. De a hála és köszönet, mint emberi megnyilvánulásaink mindennapi tartozéka, nem köthető létszámhoz. De vajon mindennapi tartozék-e? Vagy ez is az elanyagiasuló világ mostohagyermeké, mint sok más, Istentől kapott, teremtettségünkkel járó adomány, ajándék?

Valaki úgy fogalmazta meg, hogy a köszönet Isten csókja. Ennek megerősítésére annyit tehetünk hozzá, hogy lelkesítő ember az, aki még hálát, köszönetet sem tud mondani az élete során megtapasztalt, a kapott jókért, bárhol is jöjjenek azok. Az emberrel egyidős a hála és köszönet. A Szentírás is tele van ilyen példákkal, nem csak az elhangzott 100. Zsoltár. És nem csak a bibliai népek vezetői, prófétái, álmodói fejezték ki köszönetüket, hálájukat kultúrájuk fejlettségi fokának megfelelően teremtőjüknek vagy embertársaiknak, kezdve a hálaáldozatok bemutatásától az ajándékozásig, megszámlálhatatlan formában. Jézus tanításában is előkelő helyet foglal el ez az elmaradhatatlan, elmulaszthatatlan emberi megnyilvánulás, sokszor kötelező érvénnyel.

Életünkben néhány mozzanatot ragadjunk ki a hála és köszönetnyilvánítással kapcsolatosan. Gyermekünk, unokánk milyen meghatóan tudnak hálásak lenni, lehet sem fogalmazni, de fénylő, sugárzó tekintetük, ragaszkodásuk, hűségük költők szavánál szebben kifejezi ezt! De hallhatunk olyentőlük: Hála néked, jó Istenünk, hozzád felemelkedhettünk, Igéd által épülhettünk, Vezesd jóra a lelkünket, szeretetre a szívünket, jó munkára életünket. A hála és szeretet megnyilvánulhat és meg is kell Isten irányában és ember és ember között oda-vissza, de sokszor még az ösztönös állat is nagyon hálás tud lenni. Számtalan érték születik a megnyilvánulásokból. Ady gyönyörű gondolatait imámba foglaltam, de milyen szépen

szól a következő nóta is: *Hálás szívvel, tisztelettel gondolok a drága jó apámra, Amiért oly jó volt hozzám sok-sok ezer köszönet és hála, Hej, de sokszor megbántottam, de sokat is dolgoztam miattam, A sok jóért én cserében vissza neki de keveset adtam. Fehér hajú édesapám, legyen áldott, boldog minden lépted, De sok bajjal, küzdelemmel, szenvedéssel volt tele az élted, Amit tettél, értem tetted, Én voltam a szemed fénye, kincse, Számomra e nagy világon nincsen olyan rendes ember, mint te.*

Vagy hálásak lehetünk a szülőföldnek, melytől messze estünk, a háznak, mely felnevelt, a temetőnek, melyek visszahívnak. Zilahy Lajos írja: *Kezembe ejtve homlokom. Ülök a korhadt küszöbön. Te régi ház, elmúlt időmet Köszönöm néked, régi udvar, Köszönöm néked régi udvar A fák alatt a lenge hintát, A kis padot, a szép lugast, Amit befontak ágak, indák. Köszönöm néked régi udvar A bűvöcskát, a kergetősdit, A kisleányt, amint vigyázva Egy nagy fa mellől leskelődik. Köszönöm néked régi ház – Ez minden, ami megmaradt – A nyilakat, a jó parittyát, Az első lelőtt madarat. Ó, köszönöm szelíd anyámat, Amint gyümölcsöt osztogat, A bátyámat, a két nénémet, És köszönöm a húgomat. Köszönöm néked, régi ház – Köszönni valóm annyi van! – Ó, köszönöm halott apámat, Ki így szólt hozzám: Kis fiam! Mindent elvesztve, férfi-szívvvel Köszönöm néked, köszönöm, Hogy megengetted, hogy még egyszer leüljek itt a küszöbön...*

Ugye mennyi köszönni valónk van, ünneplő testvéreim, atyámfiak? És mennyi irányba! Unitárius egyházunk 440 éves ebben az esztendőben! Gyönyörű idő! A költőt idézve, küldjük el lelkünket a Királyhágón túlra és gondoljunk hálával hiteltődeinkre. Kicsi közösség vagyunk, de hálatelt szívünket úgy öntjük ki, hogy rengjen a föld belé, ahogy idéztem 140. énekünket. Tesszük ezt Isten iránti hálával az egyedül magyar földön született magyar egyház, az erdélyi radikális reformátor, Dávid Ferenc követői, hiszen „annyi balszerencse közt, oly sok vizsaly után, megfogyva bár, de törve nem” él nem csak nemzet e hazán, hanem annak részeként Or-

bán Balázs, Bartók Béla, László Gyula székely és magyar népe.

Az őszinte hála hangját nem nyomhatja el még annak a fájdalomnak súlya sem, amit azért érzünk még ma is, hogy – jó magyar szokáshoz híven! – nem kezeljük a megfelelő helyén értékeinket! Bartis Ferenc, nem olyan régen elveszített erdélyi költő írja híres verse mottójaként, amiért 7 évet kapott és örökös nyomorgatást a román szekuritátétól az 1956-os forradalom szimpatizánsaként: És mégis élünk!

Ezt a fájdalmas, de mégis csak bizakodást, reménykedést kifejező kiáltást idézhetjük minden hálálkodó és köszönő szavunk mellé: a világ történelmében mi hoztuk és fogalmaztuk meg először a lelkiismereti és vallásszabadság törvényét 440 évvel ezelőtt a tordai országgyűlésben, Pál apostolt idézve, hogy a hit Isten ajándéka, és mindenki azt a vallást gyakorolja, mely felfogásával megegyezik. Amikor Európa sötét egét a máglyák fénye világította be, suhogtak a pallosok, nyíltak-csukódtak a börtönajtók, akkor egy kis közösség Erdélyben a vallástürelem törvényét emelte trónra.

És mégis élünk annak ellenére, hogy éppen ezt nem alkalmazták velünk a János Zsigmond fejedelem halála után következő hatalmasok. Pusztított minket, mint sorstársainkat a török, tatár, német, osztrák, orosz, de fogyasztottak keményen a keresztény testvéreink is évszázadokon keresztül. Magyarai Lajos fogalmazza egyik versében, amikor arról ír, hogy a török az csak a pénzünket, aranyunkat akarta, de az a másik, az osztrák, a Habsburg a hitünket, lelkünket akarta.

És mégis élünk, mert elődeink azóta sem tapasztalt, mai szóval élve, „összezárással” megvédték az egy-Isten hitét, Dávid Ferenc vallását. Talán megérjük, hogy bebizonyosodjon az, hogy az őshazából hozott egy-Isten hitet mi őriztük meg itt „eleitől fogva”, amihez valahol a bolyongásunk pusztáin találkozva, magunkhoz vettük Jézust, hogy legyen számunkra Út, Élet és Igazság, s úgy érkezünk ide székely-magyarokként a Kárpátok ölelésébe. S hogy mégsem lehetünk történelmi egyház ma sem, az örömet csepegtet hálaörömünkbe. Sem a nagy egyházak, sem a világi történetírás nem szereti emlegetni, sőt inkább elhallgatja, hogy az unitáriusok történelme nélkül nincs egyetemes magyar történelem, csak olyan csonka, mint maga a Csonkaország.

Az igazság kimondásához sokszor nem bátorság kell, hanem alkalom, és sokszor nem az

az igazság, amit a többség hangoztat, hiszen Jézus és tanítványi köre is elenyésző volt kora társadalmában. Az evangélikus Böhm Károly filozófus azt írja: a hívek száma nem bizonyít a valóság magasabb foka mellett, a legnemesebb valóságforma a legkevesebb hívőt számlálja.

Akkor miért ne mondhatnók mi is el, még ha panaszos hangon is, hogy minden évben el kell szenvedjünk azt a megbélyegzést, aminek semmi történelmi alapja nincs, hogy a csíksomlyói búcsút az elődeink felett aratott csodás győzelem emlékére tartják, amikor a semmilyen dokumentummal nem bizonyítható eseménykor sem unitárius egyház nem volt, sem János Zsigmond fejedelem nem volt unitárius, így nem térihetett unitárius vallásra.

És mégis élünk, sőt ott vagyunk mi is mindig a magyarság legnagyobb nemzeti zarándoklatán. És feltesszük Farkas Árpád után azt a kérdést, hogy már fű nő elődeink koponyáján, s akkor mégis miért dül a mélyben a testvérháború. Sokszor még keresztényeknek sem tartanak, mert nem úgy fogadjuk el Krisztust, ahogy mások. Mi ne lennénk keresztények, hiszen mi nem csak prédikálunk róla, hanem főként követjük, és ez adja nekünk a krisztusi jellemvonást. És mennyi sokan vannak azok, akik úgy hiszik Istent, azzal az ősi hittel, amint mi, úgy követik Jézust, ahogy mi, csak még nem vallották meg. Kicsi népnek nagy hálája a mi köszönetünk azért, hogy nem csak dicsőséges múltunk és küzdelmes jelenünk van, hanem lesz jövődönk is, és eljön az idő, amikor a II. János Pál pápa gesztusához hasonlóan, aki Debrecenben fejet hajtott a gályarabok emlékművénél, mi is felavathatjuk azt a márványtáblát Nagyharsányban, a hitvitában 1574-ben felakasztott Alvinczi György emlékére, amit nem engedtek meg ma élő és igehirdető keresztény emberek, és annak a Válaszúti prédikátorunknak is, aki megakadályozta a török hatóságnál, hogy Alvinczi elfogott gyilkosait halállal büntessék. Vajon ki a keresztény jellem?

És mégis élünk, mert küldetésünk van! És mindenért halált mondunk, nem csak egy nap egy esztendőben, hanem áron is megvéve minden lehetőséget. Gellérd Sándor, aki a betyáromantikás mikolai erdő zúgását hallgatja, így biztat: nagy vihar jöttökör – bármi legyen bére – valakinek állni kell a tornác küszöbére. Aki ezt vállalja, annak mindig lesz bármilyen értéktagadó időben hálaadásra alkalma és köszönni valója Istennek, embernek egyaránt.

Ámen!

Halottak napja, 2008.

Egyházközségi gondnokaink vasárnapi feladatkorének egyike, lehetőleg pontos nyilvántartást vezetni a vasárnapi istentiszteleten résztvevők számáról. Az istentiszteleten jelentek pontos létszámát, ezt követően, felírják a perselypénz bevételén szereplő feckire. Így nekem könnyű azt átmásolni az istentiszteleti naplómba, amit évtizedek óta vasárnapról-vasárnapra vezetek.

Valamelyik vasárnapon egyik kedves presbiterem, aki nem volt jelen az utolsó istentiszteleten, azt kérdezte: hányan voltak templomban azon az utolsó vasárnapon? Egy pillanatra elbizonytalanodva gondolkodtam azon, hányan is lehettünk? Majd a következőket mondtam: nem vagyok benne biztos, hatvan-hetven körül, lehet valamivel többen, lehet valamivel kevesebben. Tudom, hogy megadott válaszem nem volt pontos, azt is éreztem, hogy az érdeklődő kíváncsiságát nem elégítettem ki vele, és nem voltam sikeres megadott válaszómban.

Tovább sétálva azon tűnődtem, miért teszik fel az emberek számomra egyre többen ezt a kérdést? És ha kérdeznék, mire gondolnak: kiket fogok beleszámítani a jelenlevők sorába? A kántort is, aki hivatalból van jelen velem együtt minden vasárnapon, a szolgálattelévő gondnokot, gondnokokat, a takarításért, tisztaságért felelősöket, azokat, akik felelősek az úrasztalán elhelyezett friss virágokért, az esetlegesen résztvevő kollegámat vagy vendéglelkészeket? És különben is mi értelme egy ilyen kérdésnek: hányan voltunk templomban?

Mindennek ellenére tovább gondolkodtam: tényleg, kik is voltak ott az említett vasárnapon, nem szám szerint, hanem személy szerint. Bár nem nagy erősségem az arcmemória, de visszaidézhettem egy pár jelenlevőt név szerint is. *Csucsai úr*, aki Kolozsvárról települt át, de származásilag torockószentgyörgyi, és kisebbik fia, aki időnként elkíséri; *Bernadett*, a mindig jókedvű és vidám, érdeklődő fiatalasszony, akinek négy gyermeke született az utóbbi hét esztendőben; *Buba*, aki mindig jelen van, amikor ideje engedi; *Olga néni*, akinek Mátyásföldről nagy távolságot kell legyőzni, hogy ide érhesen; *Gyöngyike*, aki Alsó-Gödről jár be, időnként beteg nővérét meglátogatván; *Kedeiék*, akik három nemzedék képviselőiként vannak jelen elég gyakran; *a Brock házaspár*, akik mindig itt vannak, amikor a hét végét Budapesten töltik; *Miklós bácsi*, a volt kolozsvári gondnok, aki közel kilencvenéves kora ellenére több órát szán arra, hogy tömegközlekedéssel be-, majd hazamenjen; az örökké jelen lévő padtárs *Bóka Gyuri*, akinek nem ünnepnap a vasárnap, ha nem jöhet közénk, az *középkorú férfi*, aki Erdőről jár be, és akinek a nevét mindig elfeledem; *a Lőrincz házaspár*, akik hosszú időt kihagyva újabban hozzánk csatlakoztak; *Horváth Csaba és lánya*, aki minden alkalommal nagyobb ado-

mányt fizet be egyházközségünk pénztárába; és még sokan mások.

Aztán óhatatlanul azokra is gondoltam, akik tizenöt évvel ezelőtt voltak jelen a templomban, amikor budapesti lelkeszi szolgálatomat kezdtem. A drága emlékű *Fülöp Júlia*, akit én egyházközségünk élő lelkiismeretének neveztem; *Latin Gyurka* bácsi, polihistorunk; *László Gyula* régész-történész, aki az újév első napi istentiszteleteket kedvelte; *Aradiné Márta*, aki záró-bibliaórákra készült és az épület előtt halt meg; a mindig jókedvű, humoros *Csiky Gábor* bácsi, *Ütő Lajos bácsi és Piroska néni*, a jó példát előnkbe élő házaspár, a meleg lelkű nagymama, *Lőrinczi Mihályné* mindannyiunk *Julóka* nénije; *Sztankóczy Zoltán* a világi teológus; a közösséget szervező, bibliaórákat tartó *Kálnoki Kis Géza*; az Örkényben élő, eleven tekintetű *Kisgyörgy Sándor*; *Benczédi Domokosné Irénke* néni, a tiszteletes asszony; a vargyasi származású *Ilonka néni*, Székelyföld imádója.

És természetesen még sokan mások, azok az egyházi és világi vezetők, akik hosszú időn keresztül ide tartoztak a Budapesti Unitárius Egyházközséghez, azt szolgálták, annak az előmenetelért munkálkodtak. És azok a jötevők, akik adományaikkal enyhítették ennek az egyházközségnek napi filléres gondjait, fedezték kiadásait, és akiknek név szerinti felsorolásától eltekintek, el kell tekintenem. Hiszen arra sem időben, sem térben nincs lehetőség, hogy visszamenjek templomunk felszentelésének idejére, 1890 szeptemberéig. 118 év csak Isten előtt „*őrváltásnyi idő*”, számunkra emberi mértékkel, étellel számítva nagyon hosszú idő.

Nos, óhatatlanul eszembe jutottak ezek a gondolatok annak a kérdésnek a kapcsán: *hányan voltak a múlt vasárnap a templomban?* És most már tudom a következő ilyen vagy ehhez hasonló kérdésre a választ, bárkitől is érkezne az, bárki is kérdezné. Merőn néznék a tekintetébe és mondanám rezzenéstelen, de kifejező arccal: *több százan*, sőt nem túlzás az sem, ha azt mondanám, *több ezren*. Több ezren? Igen, több ezren! Mert *Reményik*-kel szólva ilyenkor halottak napján vagy annak a környékén a templompadokba „*a holtak is mellénk ülnek*”. És leszünk egy nagy, mindenkit és mindeneket legyőző gyülekezet.

Ezért is úgy gondolom: nincs igazán nagy jelentősége annak a kérdésnek: *hányan voltak a múlt vasárnap a templomban?* Mert itt mindig azokkal lehetünk együtt, akikre itt gondolunk, akikért itt imádkozunk, és mindig kiegészül, mindig megtöbbszöröződik a száma a jelenlevőknek azokkal, akik fizikailag nem lehetnek mellettünk, de lelkileg örökké a mieink. Több százan és több ezren!

Kászoni József

UNOSZ-konferencia Székelykeresztúron

2008. szeptember 6-án Székelykeresztúron tartották meg az Erdélyi Unitárius Nőszövetség találkozóját, melyre a Magyarországi Unitárius Nőszövetséget is meghívták. A rendezvényen a Bartók Béla Unitárius Egyházközség Kozma Flóra Nőszövetség delegáltjai, Rázmány Ida főtisztelendő asszony, Vass Ildikó, a nőszövetség alelnöke és Elekes Hajnal nőszövetségi tag vettek részt. Kísérőjük Léta Sándor tiszteletes úr volt, akinek ezúton köszönjük, hogy vállalta a hosszú, fárasztó úton az autózvezetést.

Szeptember 5-én reggel indultunk el, és a kora esti órákban megérkeztünk Székelykeresztúrra, ahol nagyon nagy örömmel és szeretettel fogadott bennünket Szombatfalvi József esperes úr és neje, Anna. Éppen belecsöppenünk a nőszövetség esti közgyűlésébe. Hihetetlen nagy örömmel fogadták kis csapatunkat, Idukát, Ildikót és Léta tiszteletes urat. Én először vettem részt ilyen alkalmon, nem voltak sem ismerőseim, sem barátaim, de mégis magával ragadott a jó hangulat.

Szállásunk nem a régi „Alma mater”-ben volt, hanem Balázs Erzsébetnél. Fantasztikus házaspárt ismerhettem meg, akik szívvel-lélekkel fogadtak, mint idegent, de remélem és hiszem, hogy barátként jöhettek el tőlük.

Szeptember 6-án 9 órakor a zászlók bevonulásával, majd a közös, unitárius indulóval és imádsággal megkezdődött az ünnepség. Üdvözlő beszédet mondott Szombatfalvi József lelkész, dr. Szabó Árpád püspök, Lőrinczi Lajos esperes és a város polgármestere.

Koppándi Éva torockószentgyörgyi tiszteletes asszony és nőszövetségi delegáltjai a nőszövetség által készített vándorabroszt egy évre átadták Szombatfalvi Anna tiszteletes asszony részére, majd elhelyezték a szószéken. Ez után az új zászlók felszentelése, elnöki beszámoló, titkári és pénzügyi jelentés és az alapszabályzat néhány részének módosítása és azok elfogadása következett.

A szünetben szeretetvendégség volt az Unitárius Kollégium udvarán, szendvicset, kávét és ásványvizet fogyaszthattunk. Ekkor lehetőségem volt belenézni a regisztrációs névsorba, amelyben az egyházközségek és a delegáltak nevei szerepeltek. Sajnos nagyon kevés egyháztól érkeztek nőszövetségi tagok, de ennek ellenére közel 400 fő vett részt az ünnepségen. Megcsodálhattam a szebbnél szebb székely

népviselőket, és itt említem meg Koppándi Éva (magyarországi születésű) tiszteletes asszony csodálatosan szép torockói népviselőt is.

A rövid szünet után ünnepi istentisztelet következett, melyet a bencédi Makkai-Ilkei Ildikó tartott. Ezúton is hálás köszönet a szépen megfogalmazott és elhangzott beszédért: a körülöttem ülő nők szemében könnycseppek jelentek meg. Az istentisztelet után a helyiek színvonalas műsort adtak.

Újabb rövid szünet után folytatódott a konferencia. Önkéntességről, szolgálatról és alázatról tartott előadást Sigmond Júlia. Ezt követően a közgyűlés kiértékelése, határozatainak elfogadása, a lókodi látogatás programjának előkészítése, a 2009. évi közgyűlés helyének megbeszélése következett. A jövő évi helyszín – jelentkezés hiányában – nem lett megválasztva. A záróbeszéd után a kollégium ebédlőjében fogyaszthattuk el a finom ebédet. Köszönet a személyzetnek és az önkéntes felszolgálóknak.

Egy kis szösszenet a városról

Meg kell említenem, hogy 2002-ben református kisiskolásokat és néhány szülőt vittem Székelyföldre, és egyik nap meglátogattuk Székelykeresztúrt is. Megmutattam az unitárius templomot, a kollégiumot, a Petőfi Emlékművet, a Molnár István Múzeumot. Nagyon örültem annak, hogy hat év elteltével ismét eljuthattam erre a helyre.

Ebéd után elindultam, hogy a városban körülnézzek. Megállapítottam, hogy hat év alatt „Csipkerózsika álmát aludta a város”: nem volt látványos fejlesztés, mint néhány közeli székely településen. Ennek ellenére azt ajánlom, akik erre járnak, nézzék meg az unitárius templomot, mellette a régi unitárius iskolát, majd a központ felé sétálva a Berde Mózes Unitárius Gimnáziumot – és ne csak kívülről. Ez után tovább sétálva a református templomot, majd balra térve a Gyárfás-kúriát, amelynek előterében egy kis emlékszobát alakítottak ki Petőfi Sándor itt tartózkodásának tiszteletére. A költő ugyanis itt töltötte élete utolsó éjszakáját, innen indult a végzetes fehéregyházi csatába. A kertben a híres körtefa maradványa található. Az emlékművön Kányádi Sándor idézete olvasható:

*Haldoklik az öreg tanú,
Petőfi vén körtefája.
Azt beszélük ő látta volt
verset írni utoljára.*

A kúria többi része nem múzeumként működik. Az emlékmű mellett 2-3 méterre egy drótkerítés van felhúzva. A kerítésen túl ruhák és ágyneműk lengedeztek. Megdöbbenő és visszataszító volt. Egy nappal később tudtam meg, hogy fogyatékos gyerekek intézménye működik benne. Hogy kik és miért döntöttek így, nem tudom, de nem gondolom, hogy másképpen nem tudták volna megoldani. Nem a benne működő intézménnyel, hanem a körülménnyel van bajom. Netán a város nem érdemel meg egy szép, rendezett emlékhelyet? Vagy a turisták, akik ellátogatnak oda? Egy kis ötlettel szebbé, hasznosabbá lehetne tenni a kúria épületét, a kertet és a kis melléképületet.

A város főterén található a Molnár István Múzeum, amelyben gazdag gyűjteményt – be rendezett parasztházat, háziipari eszközöket, népi ipari szerkezeteket, gépek sokaságát láthatjuk. A rendezett udvaron, szabadon sétálga-

tó őzike fogadta a látogatókat. Az idilli képet egyedül a közeli tömbházak, a „szocializmus maradványai” torzítják el, valamint a lakásokból kiszivárgó hangok.

A főtéren parkban egy Petőfi-szobor fogadja a turistát, odébb egy emlékoszlop, amelyre rovásírással van felírva: Székelykeresztúr. Ezen az oldalon, az út szélén tujafák sorakoznak, alatta kis táblácskán nevek szerepelnek: Székelykeresztúr, Rákoskeresztúr, stb. Erre egy 70 éves úriember hívta fel a figyelmem. A tér végén a katolikus templom található, vele szemben a katolikus egyház által működtetett szép, ízléses vendégház épülete látható.

Végül, kedves, helyi vállalkozók, akik nem csak anyagiakban, de ötletekben is gazdagok, fogjanak már össze, tegyenek lépést azért, hogy a városuk fejlődjön! Az önkormányzatot se hagyják ki! Tessék többet kopogtatni az ajtón, közgyűlésekre menni! Annyi dolgos székely kéz megélhetését tehetnék jobbá. Közmunkát is meg lehet hirdetni, de csak óvatosan és ötletesen. „**Csipkerózsika, ébredj!**”

Elekes Hajnal

2008. október 4-én, szombaton tartotta a Magyarországi Unitárius Egyház a Magyarországon élő unitáriusok negyedik találkozóját a Pestszentlőrinc-i unitárius templomban.

Az ünnepi istentiszteletet **Lakatos Csilla** miskolci lelkész nő tartotta (Sorsfordító találkozás), az énekvezérei teendőket a pestszentlőrinci kántornő, Bácskai Ágnes végezte.

Az Istentisztelet után köszöntötte a résztvevőket **Elekes Botond**, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka, **Balácsi László** főjegyző-püspökhelyettes, és az Erdélyi Unitárius Egyház részéről **dr. Kovács Sándor** teológiai tanár.

Rövid szünet után, két előadás hangzott el. **Dr. Balázs Mihály**, a szegedi egyetem professzora a XVI. századi unitarizmus európai jelentőségéről beszélt, majd **dr. Kovács Sándor**, a kolozsvári unitárius teológiai professzora, aki Ariadné-fonal unitárius egyháztörténetünk olvasásához címen tartott előadást.

Az előadásokat hozzászólások és kérdések követték.

A találkozót szeretetvendégség zárta, melyet a házigazda pestszentlőrinci gyülekezet szervezett, **Szász Adrienne** lelkész nő vezetésével.

Sorsfordító találkozás

Jn 4,4-24; 28-30

Kedves Testvéreim!

Az életben sokféle találkozás van. Vannak tervezett és véletlenszerű, várt és rettetget, időnként megismétlődő és egyszeri találkozások. Aztán vannak olyanok, amelyek tartalmát már a búcsúzás pillanatában elszállni engedjük, de akadnak olyanok is, amelyek nyomát éveken, akár életünk végéig hordozzuk magunkban.

Valahányszor tudatosan készülünk egy találkozásra, elképzeljük annak forgatókönyvét, hogy miként fogunk viselkedni, és mit várunk

el a másik embertől, ő hogyan viszonyuljon hozzánk. De léteznek olyan találkozások is, amelyekre nem számítunk, amelyekre nem lehet felkészülni, s mert váratlanul történnek, abban a helyzetben jelentőségüket nem is tudjuk felmérni, talán csak hosszú idő eltelte után látjuk meg értelmüket.

Az Ószövetségben igen lényegesek a kútnál való találkozások. Ilyenkor kivétel nélkül mindig valami sorsdöntően fontos történik a szereplőkkel. Csak a három legismertebbet említem: ilyen Ábrahám szolgája és Rebeka, majd

Jákób és Lábán két leánya, és végül Mózes és Midián lányainak találkozása. Mindhárom esetben idegenek találkoznak, és a történet mindig házasságkötéssel végződik. A mai történet ennek a műfajnak a folytatásaként jelenik meg János evangéliumában. Szintén sorsdöntő találkozást mutat be, csak hogy itt nem házastársi, hanem más, hitbéli elköteleződés jön létre.

Jézus tevékenységének kezdetén jár, de máris három nagyon fontos lépést tesz meg: 1. Szétfeszíti az előítéletek korlátait annak érdekében, hogy ezzel az asszonnyal beszélni tudjon. 2. Megsemmisíti az Istenről alkotott téves elképzeléseket. 3. Legyőzi a félelem gátját, hogy ez az asszony el tudjon indulni az új életében. Az evangélista szerint mindezek következtében egy egész város élete, hite változik meg, s ezen a ponton megkezdődik a samáriai misszió.

1. A Mester Júdeából a mintegy kétnapi járóföldre fekvő Galileába indul tanítványai kíséretében, a Samárián keresztül vezető rövidebb, de veszélyesebb úton. A rövid út veszélyességét az a vallásos ellenségeség támasztotta és tartotta fenn, amellyel a zsidók és samáriaiak évszázadok óta egymással szemben viseltettek. Jézus vállalja ezt a veszélyt és Sikár városától mintegy másfél kilométerre lévő, a samáriaiak által is nagy becsben tartott Jákób kútjánál megpihen. Itt, a kútnál találkozik ezzel az asszonnyal. Már a helyszín is jelzi számunkra, hogy ez nem valami közönséges találkozás. A vizet hozó kút ugyanis nemcsak minden természetes élet jelképe, hanem valamennyi lelki értéké is. S ezt még inkább hangsúlyozza az a tény, hogy az eredeti görög szöveg forrásnak nevezi, tehát nem a felszínről jövő esővizet gyűjti magába, hanem a mélyből eredő talajvizet vagy igazi forrásvizet tartalmaz.

A kort ismerő olvasó számára világos, Jézusnak legalább három oka lenne arra, hogy ne álljon szóba ezzel az asszonnyal.

Az illető *samáriai*. A zsidók és a samáriaiak esetében mintegy 450 évre tekintett vissza a köztük lévő rossz viszony. Abban az időben, amikor a zsidók a babiloni fogságban voltak, az ország középső részén lakó samáriaiak ottmaradtak, vér szerint és vallás szerint is kevered-

tek a pogányokkal évtizedeken keresztül, s ezt az állapotot meg is tartották. Hittek Izrael istenében, a magukénak vallották, de nem tekintették a magukénak Izrael Bibliáját, abból csak Mózes 5 könyvét fogadták el. Vegyítették a vallásukat azokkal az elemekkel, amelyeket a pogányoktól tanultak, és mintegy ellenpontként építettek egy templomot a Garizim hegyén, ami Jézus korában már mintegy 100 éve nem állt, de a hely még mindig szent helynek számított, és szimbóluma lett annak az ellentétnek, amit a samáriaiak és az izraeliták gondosan őriztek. Igaz, hithű zsidó ember nem állt szóba samáriaiával.

Ez az asszony egy egyszerű ember volt, Jézust pedig akkorra már sokan rabbinak, tanítónak tekintették. És bizony nagyon szilárdak voltak azok a társadalmi korlátok, hogy a közvélekedés szerint miért nem szólíthat meg egy rabbi egy egyszerű, magányos embert. Pláne, hogyha az illető nő. Mindezek ellenére Jézus szóba áll ezzel az asszonnyal. Tehát egy tiszteletreméltó tanító, hívó izraelita és férfi leereszkedik valakihez, aki a társadalom

szemében semmire nem méltó ehhez a helyzethez. Hogy miért teszi ezt? Mert erre tette fel az életét.

Nem egyszerűen szóba áll vele, hanem *kér tőle*. Nagyon jól tudja Jézus, hogy a változásra az embernek ki kell nyílnia, őszintének kell lennie. S azt is tudja, hogy ezt nem lehet erőltetni. Ezért nem azzal kezdi, hogy ráront erre az asszonyra valamilyen isteni törvénnyel, vagy igazsággal, hanem egyszerűen kér tőle valamit. Azt kér tőle, amije van. Tőlünk is egyszerű dolgokat kér Isten, nem azt, amire képtelenek vagyunk, nem úgy kér, mint ahogy sokszor mi egymással megtesszük, a maximális elvárásainkat borítjuk egymásra, valami olyat, amiről eleve tudjuk, hogy a másik nem tud eleget tenni, s aztán lám, nekünk volt igazunk, a másik szégyellje magát és ismerje el, hogy mennyire fölötte állunk. Jézus nem így kér, azt kéri, amit ez az asszony abban a helyzetben adhat: egy pohár vizet.

Ez a kérés az elindítója a felolvasott, hosszú, és egyáltalán nem egyszerű *párbeszédnek*. A hellén világban Platónról kezdődően ilyen párbeszédes formában fejtettek ki vallási és filozófiai eszméket. Ebben a párbeszédes formában a

tanítvány minduntalan új kérdéseket tesz fel, közben mindig mindent félreért, és ezáltal mesterének lehetőséget ad arra, hogy egyre mélyebbre vezesse őt tanításának titkában. Itt is ezt látjuk: hét kérdés és hét válasz hangzik el. De Jézus nem úgy vezeti ezt a beszélgetést, hogy ő mondaná a témákat, ő határozná meg, miről legyen szó, hanem ellenkezőleg, mindazt hívja elő, ami ebben az asszonyban van. Követi gondolatmenetét, alkalmazkodik hozzá, nem sietteti. S eközben az asszony hatalmas utat jár be. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az önismerettől az istenismeretig jut el. Erre pedig azért van lehetősége, mert Jézus nem az előítéletek szerint cselekszik.

2. Jézus nemcsak az előítéleteket semmisíti meg kettejük között, hanem *megsemmisíti azokat a képzeteket is*, amik mögé a párbeszéd közepén ez az asszony elbújna.

Ehhez azonban magasabb síkra kell emelnie a beszélgetést. Kapcsolódik egy pillanatra az asszony földhözragadt életéhez – hiszen az jól tudja, mit jelent naponként a messi kútra járni vízért –, majd olyan vizet ígér, amiből ha iszik valaki, nem lesz többé szomjas. Állítja, létezik olyan víz, amiből nem kellene újra és újra meríteni, s ezzel felkelti az asszony érdeklődését, aki bár még mindig a fizikai szomjúság csillapítását várja ettől az idegentől, valamiféle csodaitalban reménykedik, de most már ő kér: „*Uram, add nekem azt a vizet*”. Időt, energiát akar megtakarítani. Csakhogy nem kap egyszerű és gyors választ, nem kapja könnyen azt a vizet, ami sok mindent megkönnyítene életében, hiszen ez nem olyan víz, amilyennek ő elképzei. Ezzel ellentétben felszólítást kap: „*Hívd ide a férjed*.”

Vannak kérdések, amiket nem lehet, azaz, inkább nem érdemes megkerülni. Jobb azokra a maguk idején válaszolni, s ezzel a későbbi kényelmetlen helyzeteket elkerülni, az adódó feszültségeket megelőzni. „*Nincs férjem*” – mondja az asszony. Jézus majdhogynem megdicséri ezt az őszinteséget: „*Jól mondtad, őt férjed volt, és akivel most élsz, az nem a férjed*” – s az asszony ebből megérti, hogy ez a férfi többet tud róla, mélyebben látja életét, jobban átérzi sorsából fakadó nehézségeit, mint bárki más.

S hirtelen megzavarodik. Megijeszti a közelség, és az, hogy még mi mindent tudhat róla ez az idegen. Zavarában átterelné a beszélgetést a

személyes kérdésekről az elméletire, erkölcsi kérdésszóról a vallásira. Gyakran velünk is ez történik, amikor úgy érezzük belénk látnak, amikor számot kellene adnunk magunkról: meghátrálunk, bezárjuk addig nyitott lelkünk kapuját, s féltve megóvjuk azt, ami legbelsőbb titkunk. Olyan szép a nagy dolgokról elmélkedni, olyan nagyszerű, ha az embert megérinti az isteni, szép dolog az Isten igazságából meglátni valamit, de utána mit kezdünk vele? Eltakarjuk a saját személyünket és elkezdünk elméletben beszélni arról, hogy valóban milyen igaz is ez? Vagy kitarjuk az életünket és keressük a kapcsolatot azzal az Istennel, aki rátapintott az életünk fontos pontjára?

Kényelmetlen a családi állapottal foglalkozó kérdés, ezért az asszony előjön azzal az elméleti kérdéssel, ami a samaritánus-zsidó viták régi kérdése volt: *hol kell az Istent helyesen imádni? A Garizim hegyén, vagy Jeruzsálemben? Ti azt mondjátok, mi ezt mondjuk, milyen jó, hogy most veled találkoztam, add meg nekem a választ. Mi van e mögött? Ha Jézus azt válaszolja, hogy Jeruzsálemben, akkor könnyebb lesz majd elfelejteni ezt az egész mai beszélgetést, el lehet utasítani, hiszen ő is csak egy olyan izraelita, mint a többi. Itt megtaláltuk az ellentétet, akár búcsúzhatunk is. De ha Jézus azt mondja majd, hogy a Garizim hegyén? Akkor adva van az önigazolás: ugye egy csapatban vagyunk, milyen jó, hogy találkoztunk, szót tudunk érteni.*

440 éves unitárius történetünkben gyakran, talán túl gyakran hangzott el a *hol* kérdése. Akár az ellenreformáció vagy a kommunizmus templom- és iskolafoglalásaira, akár a két világháború okozta területi átrendezésekre gondolunk, látnunk kell, hogy hitelődeinknek nem egyszer jogosan ez volt a kérdésük: *hol imádjuk, hol imádjuk jól az egy Istent?* Meggyőződés, hogy ők azért tudták megtartani hitüket, hitünket, mert valahányszor ilyen szükséghelyzet állt elő, összefogtak és a súlyos veszteségek ellenére, kellő áldozat árán, mindig megtalálták szellemi értékeik megóvásának legjobb módját. Azokban a helyzetekben mindig áthelyezték a hangsúlyt az anyagiról, a fizikairól a lelki, a szellemi növekedés biztosítására, a mennyiségről a minőségre. Mi képesek vagyunk-e ma erre?

Jézus nem válaszol ennek a hol kérdésnek a felszínére. Szerinte a valódi kérdés ugyanis

nem az, hogy hol, hiszen Istent mindenütt lehet imádni, a kulcskérdés az, hogy hogyan imádjuk Őt. Eszerint nem a hely, hanem az imádat módjának megválasztása a fontos Isten tiszteletében. Az asszony a helyre kérdez rá, a külső cselekményekre, a kultuszra, a körülményekre, mert azt gondolja, hogy Isten imádata csak törvények betartásából és hagyományokból áll. De ez éppen az a fajta vallásosság, ami az ő életében addig sem tudott megoldást nyújtani. A kultusz, a törvények, a szent helyek fontosak, ám önmagukban nem elegendőek, ha belülről elzárkózunk.

Jézus válasza ez: *lélekben és igazságban* kell imádni Őt. Azaz lélek szerint, a lélek által. Istennek ugyanis nem az a fontos, hogy mit hirdetek magamról, hanem hogy mi az, amit lélekben feltárok Neki; nem az számít, amit mutatok magamról, hanem ami a *valóságban* vagyok. S mert Ő a valóság Istene, nem az a lényeg, hogy mit mondok Róla, hanem hogy a valóságban, valóságosan hogyan élem meg a Vele való kapcsolatomat.

Testvéreim! Istenről ennél találóbb, s az értelemmel összhangzóbb lényeg-meghatározást adni ma sem tudnánk. Ez a Jézustól származó meghatározás az istenfogalom fejlődésének egy új, nagyszerű állomását jelzi, ami egy hosszú fejlődés végállomása. S egyben ez volt a kiindulópontja azoknak a kiváló férfiaknak, akik másfél évezreddel később nagy fáradságok és kockázatok árán letörölték a port az elfeledett ősi alapról és újjá fényesítették az egy Isten hitét, hogy az sokaknak világos útmutatóul szolgáljon.

Ez volt reformáció zászlajára tűzött egyik cél, melyet leginkább az unitáriusoknak sikerült elérniük, nevezetesen, hogy minden közösségi formáján túl a vallásnak személyes jellegűnek kell lennie. Az nem lehet másmilyen, mint az Isten és az ember személyes kapcsolata. Ez nem egyéni-privát, vagy a ma embere által előszeretettel hangoztatott „a maga módján” valóságosságot jelent! S azt sem jelenti, hogy az ember magára kellene maradjon kérdéseivel, kétségeivel, bizonyosságaival. Nem. Azt jelenti, hogy a mi forrásunk, kútforrásunk, közös gondolkodási keretünk, értékeink megegyeznek, de jelenti azt is, hogy a bennünk lévő lélek kelyhét mindenkinek magának kell megtöltenie, a hit útján egymagában kell végigmennie, s ha majd eljön az óra, egyedül kell számot adnia arról, hogy hogyan élte meg földi életét. Ez az a szabadság, mely a felelősséggel karöltve jár együtt.

3. És végül elérkeztünk a harmadik ponthoz. Személyesen találkozni az istenivel, mindenkor

fenséges, de félelmetes is az ember számára. Akinek volt már ilyen élménye, tudja, annak tartalma, mélysége nem vagy csak nehezen foglалható szavakba, mert ez az élmény felborítja az addig megszokott életet, szétfeszíti az ésszerűség határait.

Az asszony is új fontossági sorrendet állít fel: hagyja a mindennapi munkaeszközt, a korsót, és szalad, szalad a városba. És ez így van rendjén. Mert mi történt volna, ha nem hagyja ott a korsót, hanem továbbra is a vízfordással bajlódik? Ha azt mondja: csodálatos volt, amit átéltem, de ne rohanjunk, elvégzem amit kell, este majd bemegyek a városba és elmesélem a többieknek is mindazt, ami történt. Ez nem így működik. Ő otthagyja a korsót, azt az üres edényt, ami az ő életének a szimbóluma is. Siet azok közé, akik közé korábban nem akart menni még vízért sem. Nem gátolja már az, amit tudnak, gondolnak róla, egyszerűen csak ennyit mond: „*jöjjetek és lássátok meg azt az embert...*” Lemond a szégyen takargatásáról, és azok közé megy, akik között most már feladata van.

Milyen sokszor gúzsba kötöz bennünket a korsónk. Itt vannak a realitások, mégiscsak az elsőszámú feladat megteremtene a mindennapi kenyerünket. S ezzel nincs is semmi baj. A gond ott kezdődik, hogy sokszor nem jut tovább az életünk a küldetésünkben egy lépéssel sem azért, mert nem hagyjuk ott, csak cipeljük a korsónkat, csak azzal bajlódunk, és nem látjuk meg azt, ami azon túl van: az élő vizet.

Neki már van ereje otthagyni a saját korsóját. Sőt. Ez az asszony ennél nagyobb dologra szabadul fel: ő lesz a misszionáriusa ennek a városnak. Akik pedig hisznek neki, azok kimennek, és személyesen találkoznak Jézussal, aki még két napig marad és tanítja őket.

Mit üzen hát 2008 októberében, nekünk, unitáriusoknak ez a történet? Az én értelmezésem szerint azt, hogy ha előítéleteinken felül tudunk emelkedni, ha rosszul feltett kérdéseink mögött képesek leszünk meglátni azok valódi tartalmát, ha az eddigi problémákat át tudjuk keretezni, új nézőpontból is végiggondolni, ha közösségi dolgainkat rendezni tudjuk, ha az istenimádat minőségére jobban fogunk figyelni, s mindezekkel egyidőben félelem nélkül elő merünk állni, hirdetni mindazt, amiben hiszünk – akkor bízhatunk abban, hogy képesek leszünk Unitárius Egyházunk építő tagjaiként az istenországát a mindennapokban megvalósítani, s akkor újabb 440 évig életképes lesz ez a hitközösség.

Ámen.

Ralph Waldo Emerson

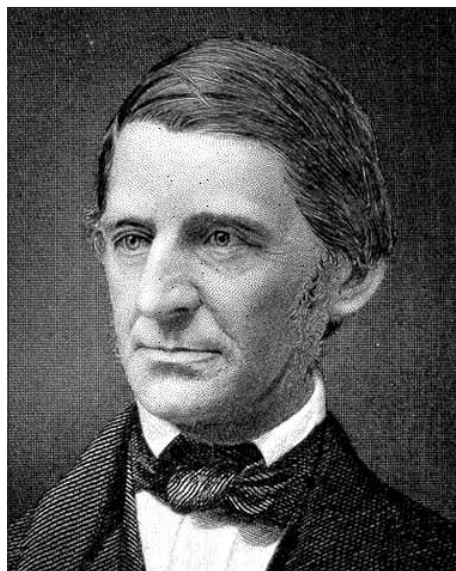
(1803–1882)

*„The passive master lent his hand
To the vast soul that over him planned.”*

*(A passzív mester odaadta kezét
A hatalmas léleknek, mely felette tervezett.)*

(Problem – fordította Dr. Szabó István)

1882-ben ezeket a sorokat írták sírkövére a fenti költeményéből. Öt évvel ezelőtt, születése 200. évfordulóján közöltük lapunkban, két részben, Kászoni József lelkész fordításában Forest Church, a new yorki All Souls egyházközség vezető lelkészének írását, valamint két versét Dr. Szabó István filozófus, egyetemi tanár fordításában, aki a pittsburghi egyetemen, a neves Pauler Ákos filozófus ösztönzésére (ő Emerson egyik legnagyobb tisztelője volt) „Emerson filozófiája” címen egy egész könyvre való előadást tartott (Dr. Szabó Ist-

ván: Ralph Waldo Emerson gondolatvilága – a legnagyobb amerikai gondolkodó filozófiája, 1938 Ludvig István Könyvnyomdája, Miskolc).

A 205. évfordulón egy kicsit másként, Donald W. McEvoy „Credo” című műve alapján (2001 Stratford) fordulunk ahhoz a szellemi nagysághoz, akinek legtöbbit idézett mondata nekem is kedvencem: „Kösd oda a szekeredet egy csillaghoz.” A saját szavait vagy a McEvoy által szájába adott gondolatait követjük. „1803-ban születtem Bostonban, az I. számú Egyházközség lelkészi lakásában, ahol édesapám volt a lelkész. Elődeim között 7 lelkész volt. Az első lélegzetvételemtől kezdődően nem volt kérdés, hogy mi lesz az én hivatásom.” Valóban mindkét ágon tele volt a család lelkészekkel és lelkészi családok sarjaival, „akik a XVII. és XVIII. századbeli Új-Angliának – írja Dr. Szabó István idézett könyve elején – büszkeségei és jelentős személyiségei voltak”.

Nagyapja, William Emerson concordi lelkész korában építette az „Old – Manse” (Öreg Parókia) házat, amely az amerikai irodalomban és szabadságharcban történelmi szerepet játszott. Ugyanő az amerikai szabadságharcban, mint tábori lelkész, a forradalom egyik vezető személyisége volt és életét a hazáért áldozta fel. Sokszor állítják, hogy a gyermek sokkal többet örökölt át nagyapjától, mint közvetlen szüleitől. Emerson esetében valóban így van. Nagyapja

tökéletes hasonmása volt, született prédikátor (szónok), született irodalmár és született forradalmár” – így az életrajz írója.

„Édesapám meghalt, amikor én nyolcéves voltam, az özvegy édesanyámat nem kevesebb, mint hét gyermekkel hagyva. A Gondviselésre volt bízva – mondták róla. A Gondviselés a mi esetünkben Ezra Ripley lelkész volt, aki befogadott a lelkészi lakásába.” Iskoláit a Latin Iskolában kezdte, majd a Harvardon folytatta. A kollégium elvégzése után két évig tanított. Mary nagynénje, egy

drága, édes, de excentrikus lélek felügyelte fejlődését. „Ő vezetett be engem a világvallások világába, és megismertette velem a sajátos keleti miszticizmust” – emlékezik Emerson.

1823-ban beiratkozik a híres Harvard egyetem teológiai főiskolájára, ahol Dr. Channing volt különösképpen befolyással világnézetének kialakulására. „A nézeteim miatt megszakítottam a tanulmányaimat..., de az Unitárius Lelkészek Társasága engedélyt adott nekem prédikálni a szokásos vizsgák letétele nélkül... Ez egy áldás volt számomra. Már azokban a kezdeti időkben a vallásos meggyőződéselem olyan távol volt az ortodox, hagyományos nézetektől, hogy nem lettem volna képes a szokásos elvárásoknak megfelelni” – vallja abból az időből.

1829-ben pappá szentelték és a bostoni Old North Church – Régi Északi Egyházközség lelkészévé választotta. „Szerettem a prédikálást, de kevésbé a többi lelkészi kötelezettséget, szolgálatot” – ismeri be már akkor. Egyszer egy haladó emberhez hívták – emlékezik vissza. Egy idő után így szólt a nagy beteg: „Fiatalember, ha nem tudja a kötelességét, nem ismeri a szakmáját, jobb ha azonnal elmegy.” A már említett, szeretett Mary nagynénje, aki ritkán talált bármilyen hibát benne, megvallotta: „Waldo nem nagyon jó a temetési szertartásokon.” Már korán összeütközésbe kerül a gyülekezetével a veszületett tradícióellenes, forradalmi nézetei

miatt. „Az alapvető problémám az volt, hogy a hitem tele volt kétségekkel. Hétről-hétre éreztem, hogy mind távolabbra kerülök a hagyományos tanoktól: a személyes Istentől, a tekintélyelvű egyháztól, a történelmi Krisztustól, a Szentírás kizárólagosságától, és mind közelebb kerültem egy önmagától és mindenütt jelenvaló lélek (Over Soul) evangéliumához.

„Háromévi szolgálat után kértem a gyülekezetet, hogy mentsen fel engem az Úrvacsora kiszolgálásától, mert úgy tartottam, hogy minden rítus megzavarja az emberi lélek Istenhez való közvetlen viszonyát. Azt ajánlottam, hogy tegyék félre a hagyományos bort és kenyeret, és egyszerűen használják azt az időt a Jézusról szóló meditációra. Visszautasították ezt, és én lemondtam a lelkészi állásról.” Egy másik híres mondása ekkor született meg: „Ahhoz, hogy valaki jó pap lehessen, az szükséges, hogy ott-hagyja a papságot.”

„A papságból való kilépésem nem okozott traumát nekem. Ez látszott a legmegfelelőbb dolognak, amit tehettem. Úgy éreztem, hogy egy idejétmúlt hivatást hagytam ott, amelyiknek már lejárt az ideje. Szabaddá lettem, hogy levetkőzhettem a keresztény ruhát, amelyikbe a gondolataim be voltak öltöztetve, és felöltözhettem magamra a transzcendentalizmus ruháját.” Charles Dickens azt írja, hogy ha ő Bostonban élne, ő is transzcendentalista lenne, mert „kérdezősködvén, hogy mit jelöl ez az elnevezés, megértették velem, hogy minden, ami felfoghatatlan, természetyszerűleg transzcendentális...” – írja Amerikai Jegyzetek című írásában.

Emerson így összegezi ez eszmerendszert: „egyszerűen el kell hagynia, amit a saját értelem adott hozzá a tradícióból az egyszerű szemlélethez, és a többi lesz a transzcendentalizmus.” Elismerve nagy szellemi rokona, Channing hatását, tovább megy, amikor ezt írja: „Két évtizeddel korábban, a ragyogó szellemű William Ellery Channing vezetése alatt az unitáriusok kiléptek a Kongregacionalista Egyházból és létrehozták saját felekezetüket. Kezdetben egyszerűen csak a hagyományos régi egyház szabadelvű ágát képviselték, de még most is messze túl sokat megtartottak a keresztény történet tradicionális hitvilágából. Úgy éreztem, hogy nekem szükséges messzire visszamenni a kezdetekhez.”

„A transzcendentalisták – fejtegeti tovább – azt hiszik, hogy az Isten nem az emberen kívül van valahol, hanem mindenben való jelenlét. Mi azt hisszük, hogy az Isten ismerete nincs korlátozva azok számára csak, akik elkötelezték magukat valamelyik vallási dogma mellett, vagy követik valamelyik vallásos intézmény előírásait.” Templom és szószék nélkül is, szabad előadóként termékeny évek jöttek számá-

ra. Ahogy mondotta, mindig megmaradt „ugyanannak az örökkévaló célnak a szeretetében és szolgálatában.”

1838-ban a Harvard Egyetem Teológiai Fakultásán emlékezetes beszédet mondott: „Abban az előadásban egyebek között megfordítottam az egyház Jézusról szóló hagyományos tanítását. Az egyház azt tanította, hogy Jézus egy isteni lény volt, aki emberré vált azzal a céllal, hogy az embereknek megmutassa az Isten természetét, lényegét. Én azt mondtam, hogy Jézus ember volt, aki istenivé lett azáltal, hogy érzékeny, fogékonyá vált az isteni dolgok iránt, amelyek benne voltak, mint ahogy benne vannak minden teremtményben. Egy nemzedéknek kellett eltelnie ahhoz, hogy a Teológiai Fakultáson kiheverjék azt a vitát, polémiát, amit ez a beszéd sarkallt.” Eretneknek, ateistának, antikrisztusnak bélyegezték ezért. Egy kis baráti társaság kivételével még az unitáriusok is elítélték. De egy nagy tudós, jellem megnyilvánulása ez: Emerson soha nem válaszolt ezekre a támadásokra.

Sokat utazott, többször járt Európában, megjárta Egyiptomot is. Megismerkedett korának sok-sok kiemelkedő gondolkodású emberével, többekkel sűrű tartó barátságot kötött, intenzív levelezést folytatott. Első felesége kétévi házasság után tuberkulózisban meghalt. Másodsor is megnősült, s aztán Concordban telepedett le véglegesen, „amelyet ő tett az Amerikai Egyesült Államok Weimarjává, Új-Anglia szellemi életének központjává. „Emerson hátat fordított a régi világnak, dogmatikus tradícióknak – írja Dr. Szabó István és a természethez ment, amely az ő örök ihletője és tanítómestere volt. Új életében legtöbbször függetlenségét értékelte. Szabadon elmélkedhetett és írhatta műveit.” „Ahogy az évek telnek, abban reménykedem, hogy valamiféle papjukká váltam azoknak számára, akik elhagytak valamilyen hivatalos egyházat, de akik megtartottak mégis valamilyen érzelmi vallásos életet, valamilyen részét az ősi egeknek, valamilyen értékelését az isteni érzéseknek” – próbálta summázni életét.

Befejezésül álljon itt az „Ode To Beauty” Óda a Szépséghez című versének néhány nagyon fontos sora a már említett filozófus átültetésében: „Te (ti. Szépség) keresztül surranva a formák tengerén, Mint a villám a viharon keresztül, Valami, ami nem birtokolható, Nincs oly gyors láb, amely valaha utolérhetne, Nincs oly tökéletes forma, ami valaha leköthetne. Ó, te örök menekülő, Ott lebegve minden felett, ami él, Gyors és ügyes, hogy ihless Édes, különös vágyakat, Csillagos tér és liliom-kehely Megtelve a te rózsadús illatoddal, Nem adsz az ajkaknak ízlelésre Abból a nektárból, ami a tied.”

Fordította és összeállította: Balácsi László

Akik előttünk jártak ...

Székely Mózes

Ma már kevesen tudják (vagy nem akarják tudni), hogy a XVI. századi Erdélynek két unitárius fejedelme volt: János Zsigmond és Székely Mózes. E tanulmány Székely Mózessel kívánja megismertetni az olvasót,

Mindenekelőtt leszögezendő, hogy a Székely Mózessel foglalkozó irodalom származásáról, családi körülményeiről keveset, és azt is több szempont figyelembevételével közöl. A kevés közlés oka az, hogy hiányoznak azok a dokumentumok, amelyekre, mint biztos alapra lehetne életrajzát felépíteni. Másfelől pedig Székely Mózes fejedelemsége olyan rövid ideig tartott, hogy a hangsúly nem származására, hanem a kor nagy jelentőségű, de gyászos eseményeire helyeződik.

A történetírók egy része Székely Mózes elődeit lófő székelyként mutatja be, más része pedig, mint olyan főnemest, akit a fejedelmi kegy emel a magas tisztséget viselők sorába.

Szabó Sámuel, Vass Miklós, Szíjártó Sándor szerint a család néhány holdnyi földdel rendelkező, katonai szolgálatra bármikor igénybe vehető székely őslakos, ki só árulásával egészíti ki a megélhetéshez szükséges alacsony jövedelmét. Várfalvi Nagy János és Szekeres Lukács Sándor viszont a családot birtokos nemesnek mondja, melyben Székely Mózes apja – lévén tanult ember – előbb Udvarhelyszék jegyzője, majd a székely sóbányák kamaraispánja.

A fenti elképzelésektől függetlenül tény az, hogy Székely Mózes apja: János, anyja Dobokai Márta, testvérei: István, János és Péter. Gyermekek- és ifjúkoráról nem közölnek semmit. Pályafutását katonaként kezdi. Kétszer nősül, első házasságkötésének ideje ismeretlen. Másodszor 1603-ban köt házasságot homoródszentpáli Kornis Annával, ki 1603-ban Temesváron a pestisnek esik áldozatául. Házasságukból egy gyermek – Mózes – születik.

Székely Mózes Báthory István seregének egyik katonája. Részt vesz a Békés Gáspár ellen vívott csatározásokban. A szentpáli csatában (1575. július 9.) mint a fejedelmi testőrség tagjaként, egy székely dandár parancsnokaként vesz részt. 1580-ban a lengyel királynak választott Báthory István seregében az oroszok elleni hadjáratban vitézkedik. Itteni hősieles magatartásáért Báthory „szentelt vitézei” közé avatja.

Miután visszamegy Erdélybe, az ottani sóbányák ispánjaként szerepel. Mint ilyen, Báthory Zsigmond fejedelemtől adandó birtokai révén Erdély „nagyságosai” közé emelkedik.

A független erdélyi fejedelemség híveként állandó harcot folytat egyfelől az Erdélyt bekebelezni akaró Habsburg császár – Rudolf – és két helytartója: Mihály vajda és Básta György császári generális ellen. Mihály és Básta „rémuralma” a történelemből jól ismert. Ezzel itt most nem foglalkozunk. Inkább szólunk néhány – Székely Mózes vallásával – az unitarizmusmal kapcsolatos eseményről és kortársról, amelyek és akik elválaszthatatlanok Székely Mózes korától. Ilyenek többek között az Unitárius Egyház létrejöttét elősegítő országgyűlések és zsinatok. Két nagy unitárius püspök, Dávid Ferenc (†1579) és Enyedi György (†1597) halála. E korból ismert két unitárius nyomdász: Heltai Gáspár és Hoffhalter Rudolf, a huszti kapitány Hagymási Kristóf, a naplóíró fejedelmi titkár, Gyulafi Lestár stb., kiknek idejében zajlanak le a Székely Mózes nevével kapcsolatos események.

Székely Mózes a független erdélyi fejedelemségnek a török segítséggel történő megtartásának a híveként harcol a Habsburg uralkodók és azok helytartói ellen. Híve Báthory Zsigmondnak, a fejedelemségről négyszer lemondó és Prágában 1613-ban elhunyt fejedelemnek. 1603-ban, táborigyűlésen választják fejedelemmé, s mint fejedelem üzi ki – török és tatár segítséggel – Bástát Erdélyből. Azonban ekkor a Habsburgokkal szövetséges Radul vajda támad Erdély ellen. A kiűzésére siető Székely Mózes Brassó mellett ütközik meg Rádul seregével s e csatában veszíti el életét.

Szabó Sámuelről tudott, hogy Radu Serbán a csata után Székely Mózes levágott fejét előbb sátra előtt, majd Brassó piacán teszi közzemlére. A test nélküli fejet aztán a brassói főbíró, Weiss Mihály temeti el kertjében. Később ezen a helyen vendéglő épül, melynek falán az EMKE jóvoltából emléktáblát helyeznek el. Az I. világháborút követően az új hatalom a táblát levéteti, s azt 1991-től a brassói unitárius templom udvarán őrzik, vörös márványtáblába aranybetűvel vésett eme eredeti szöveggel: „Hős Székely Mózes feje itt porladt koszorútlan. Ámde a hú kegyelet köbe irattá nevét.”

Halálának 400-ik évfordulóján Felsőősfalván emlékeznek meg a néhai unitárius fejedelemről, kinek nevét fölveszi több iskola. A rendezvény sikeréhez anyagiakkal járul hozzá – többek között – a budapesti és a pestlőrinci egyházközség. A brassói unitárius templomban 2003 július 19-én Szabó Árpád püspök prédikációjában méltatja Székely Mózes érdemeit és áldja meg a most már a templom belső falán elhelyezett és felújított emléktáblát.

Székely Mózes emlékét Szász Ferenc pap költő versben örökíti meg. Mi, a MUE hívei abban reménykedünk, hogy Székely Mózes életére a még mostani csonka hazában is mind többen és többen fölfigyelnek s eszméje megújítá-

sával előmozdíthatjuk egyházunk és szülőföldünk fölemelkedését.

Felhasznált irodalom: *Balás Gábor:* „A székelyek nyomában” 1984.; *Bálint József:* „Kolozsvári emlékirók” 1990.; *John Paget:* „Magyarország és Erdély” 1987.; *Kenyeres Ágnes:* „Magyar életrajzi lexikon” 1969.; *Kovács Lajos:* „Izenet a Cenk tövéből” Ker. Magvető. 1937. 1. füzet; *Köpeczi Béla:* „Erdély története” 1987.; *Makkai László:* „Erdély öröksége”; *Szabó Sámuel:* „Székely Mózes emléktábla története Brassóban” Ker. Magvető 1991. 3. sz.; *Szántó György:* „Hajdutánc” 1969.; *Szentmártoni Kálmán:* „Siménfalvi Székely Mózes erdélyi fejedelem”; *Szjgyártó Sándor:* „Az erdélyi panteon” Unitárius Naptár. 1938. 1996.

Adatok Kelemen Lajos gyermek- és ifjúkoráról

Az Erdélyi Unitárius Egyház néhai főgondnoka (1960–1963 között), Kelemen Lajos életrajzának megírásával többen is foglalkoztak. Mivel „Napló”-jának kiadása egyre késik, gyermek- és ifjúkorának egyes eseményei még többnyire ismeretlenek.

A Keresztény Magvető 2007. évi 4-ik száma, mely Molnár B. Lehel egyházi levéltáros tollából ismertetést közöl a „pályakezdő” Kelemen Lajosról, csak 2008 júniusában kerülhetett kézhez. Így csak késve olvashattuk Kelemen Lajos ifjúkorának néhány eseményét.

Kevesen tudják, hogy Kelemen Lajos a II. világháború után levelezést folytatott Szegeden lakó testvérével, Kelemen Miklós MÁV felügyelővel (1888–1973), e sorok írójának édesapjával, kinek 1946 és 1954 között írt 85 levele többször tesz említést életének olyan szakaszairól, melyek még nem kerültek a nyilvánosság elé. Mivel Molnár B. Lehel tollából ismertté vált a „Pályakezdő Kelemen Lajos”, én itt Kelemen Lajos gyermek- és ifjúkoráról kívánok néhány epizódot főlemlíteni.

Kelemen Lajos Marosvásárhelyen született, 1877-ben. Gyermek- és ifjúkorát e nagy múltú városban levő családi házukban töltötte el. A város korabeli nevezetességeinek egyike az a református kollégium, melynek egyik unitárius növendéke Kelemen Lajos volt.

Leveleiben az iskolai éveket megelőző időszakáról csupán két említés történt. Nevezetesen az, hogy sokat vigyázott rá a nála hét évvel idősebb rokona Anna, kivel együtt siratott el egy mérges békát lenyelt, félig szelíd gémet. E rokona társaságában volt először – nézőként – az akkor Nagy Szent-király utcában levő tánciskolában, mely egy magas, előreugró fedelű,

három ablakos házban volt. Ennek tulajdonosnője, a nagy, utcai szobát adta ki táncteremnek. A tulajdonosnőt Kelemen Lajos „kétkontyú néninek” nevezte el. Ugyanis az asszony parókat viselt, s azt úgy helyezte el a fején, mintha két kontya lett volna. Sovány alakjával úgy nézett ki – írta Kelemen Lajos – mint egy Andersen-mese illusztrációja.

Iskolai tanulmányait Marosvásárhelyen, az akkori református kollégiumban kezdte, és itt szerzett érettségi bizonyítványt. Írni és olvasni édesapja tanította meg, mégpedig annyira jól, hogy iskolai tanulmányait egyenesen a II. osztályban kezdhette el. Az úgynevezett „felvételi vizsgán” a kollégium akkori igazgatója, Koncz József előtt kellett bizonyítani tanulásra való érettségét. Amint leveleinek egyikéből kitűnik, az igazgatót az érdekelte, hogy tud-e írni, olvasni és számolni? Miután e téren való ismereteiről az igazgató meggyőződött, Kelemen Lajost egyenesen a második osztályba vette föl.

Számtantudását a boltban való vásárlások alkalmával szerezte meg. Édesanyja mindig megmondta, hogy mi, mennyibe kerül és, hogy a nála levő pénzből mennyit kell visszakapnia? Ez azonban nem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy megfeleljen a számtantudás követelményeinek. Fogyatékos tudása akkor derült ki, mikor a szüreti vakációban hangosan olvasva Brassai Sámuel „Számító Sokrates” című tankönyvét, a számok figyelmen kívül hagyásával, csak a betűs szöveget olvasta, amely így hangzott: „Szer, annyi, mint”, „szor annyi mint”. Ezt meghallotta édesanyja, aki azt hitte, hogy fia csúfolódik a számtani alapismeretekkel s abba hagyatta vele az értelmetlen szövegolvasást. Kelemen Lajos aztán csak a VII. gimnáziumban

ébredt rá a számtantudomány szépségeire, de az alap hiányában a számtantudományban hosszú ideig bizonytalan maradt. Számtanból az első elégtelen osztályzatot a IV. gimnáziumban kapta. Ennek következtében vesztette el a Röck Szilárd féle 80 Ft-os segílyt, csak a VII. gimnáziumban jött rá a betűszám tan mibenlétére.

Az érettségien is tanára jóindulatának köszönhetően ment át a vizsgán. Ugyanis tanára szemével jelezte, hogy az asztalon levő borítékok közül melyiket válassza. Így Kelemen Lajos számtanból annak a tételnek segítségével végzett sikeresen, melyet – szerinte – a számok hídjának szoktak nevezni (Pythagoras tétele).

Kelemen Lajos első tanítója Tóth László volt, aki pillanatnyi figyelmetlensége miatt büntetésül kiállította, de a következő tanítója Kövendy Kálmán már értékelte szorgalmát, mellyel a 10 legjobb tanuló közé küzdötte föl magát.

Az iskolai tanítás megkezdése előtt apja figyelmeztette, hogy az első padban foglaljon helyet, hogy jól hallja a tanítót és jól lássa a táblát. De a nagy tolongásban csak az ún. „számárpadban” kapott üres helyet. Innen csak az év végén – tanulmányi eredménye alapján, mint a 40 fős osztály hetedik legjobb tanulója – került az öt megillető padok egyikébe.

Kelemen Lajos harmadik elemista korában vesztette el nagyanyját. Temetéséről 1951. június 14-én írt levelében emlékezett meg. A 71 éves korában Nyárádszentháromságon rokonlátogatás alkalmával elhunyt nagymamát lakhelyén, Nyárádszentlászlón temették el, kora tavaszon. A nagy tavaszi sárban a holttestet tartalmazó koporsót ökörszekéren vitték át Szentlászlóra. A nagy sár miatt a harmadik elemista Kelemen Lajost feltették a koporsó fedelére, s így tette meg az utat a Nyárád hídja felé vezető megyei útig.

Kelemen Lajosnak még gyermekkorában el- tört mind a két karja. A bal karja II. elemista korában, a szüreti szünet után, az iskola udvarán tört el játék közben. Erről a gipszkötést csak a karácsonyi szünetben vették le. A jobb karja IV. gimnazista korában a tanév végén tört el, ezt a karját ún. „sín-kötésbe” tették, melyet

csak a nyári szünet végén vettek le – elrontva ezzel a nyári szünet idejét.

Másodikos gimnazista korában ült először – és egyben utoljára – lóháton, rokona, Adorjáni Dénes jóvoltából. Ez abból állt, hogy felsegítettek egy felpokrócozott ló hátára, s Adorján Dénes társaságában megtett egy 12 kilométeres utat. Amint 1950. augusztus 23-ai levelében írta: „a lovaglás után bizonyos helyen olyan volt a bőröm, mintha megsütötték volna, egy hétig fájt és sajgott, én pedig azt hittem, hogy tudok lovagolni”.

Első irodalmi kísérlete 13 éves korában, 1890-ben történt, amikor egy rokonlátogató bonyhai út után örökítette meg élményeit, illetve az úton felfedezett táj szépségeit. Próbálkozott versírással is. Első, négy soros időmértékes versét a Bekecsről írta. Második verse – 18 éves korában – a millennium hangulatában készült, s ebben a „huszárka” nevű millenniumi díszverseletnek állított emléket. Ebben az öltözetben az ifjúság 1896. március 15-ei fölvonuláson aratott feltűnést keltő sikert. Kelemen Lajos még később is írt verseket, de azokat nem kívánta megjelentetni. Bolyai Farkas példáját követve, nem sokkal házasságkötése előtt, verseit elégette. Versírással – jóval később – Dobokán Gidófalvi Istvánék vendégkönyvébe „remekelt”.

Az általa elfogadhatónak ítélt ifjúkori verseit, 10-12 darabot egy noteszba írta be, s azt később egykori katonaládájában őrizte. Ez azonban 1944 októberében minden ruhájával együtt lakásáról eltűnt. Később előkerült néhány versfogalmazványa, de, amint írta, „ezek nem voltak ritka hangulat-emlékeinek a java”. Azonban az 1920-as évek elején (40 éves korában) még írt néhány „maró-gúnyverset” az arra érdemes és rászolgált alakokról, de ezek is elvesztek.

Ennyit Kelemen Lajos gyermek- és ifjúkoráról – levelei alapján.

Remélhetőleg naplója megjelenésével életének e korai szakaszáról többet is megtudhatunk, s közelebb kerülhetünk egy olyan nagy elődhöz, aki dísz volt az erdélyi magyarságnak és Unitárius Egyházának.

Kelemen Miklós

Pillanatképek Simén Domokosról

1928. december 14.–2006. október 08.

Előszó

„Szétdobál az élet. Ritkán öleltetjük magunk a szépnek álmódott múltunk gyermekkarjaival. A nyáron szülőfalumba mentem istentiszteletet végezni. Az utolsó 25 évben talán otthon sem voltam többet, mint ötször. De csak a valóságban, gondolatban hova tovább mind többet és többet. A több otthonú életek sorsa ez. Az autóbusból leszállva, a hajdani gyermek szemével néztem, hallgattam a mondikáló Homoródot, a házfedelek közül derékig kinőtt tornyot, s az utca két oldalán immár pihenj-állásba, de ünnepélyes perchez híen, szép rendbe sorakozó házakat. A felnőtt ember szemével ügyeltem a kapuk mögött, s az utcán látott arcokat. Hol a néy, hol az arcvonás játszott búvócskát velem. Ok is így lehettek velem, mert hol itt, hol ott lépett utánam a félig hangos kérdés: kicsoda ez? Nem tudtam volna mit feleljek, ha valóban szembe jött volna a kérdés: Azt-e, hogy gyermek-magamot keresem, azt-e, hogy a régi játszótársakat-e, vagy az évtizedekkel ezelőtti öregember arcokat-e, nem tudom, hogy mit feleltem volna, azt-e, hogy ki vagyok, vagy azt, hogy ki voltam.”¹

Számtalanszor előfordult már eddigi életem során, hogy külső kényszernek, felsőbb hatalomnak, vagy éppen lelkiismeretem parancsának kellett engedelmessé válnom. Ez nem jelenti azt, hogy nem sajátítottam el megfelelően az unitárius kereszténység „szabad akaratról” vallott felfogását, ne ismerném Istent olyan hatalomnak, aki megengedte és megengedi nekem is, hogy éljek a szabad választás lehetőségével, vagy éppen ne tudnék parancsolni saját magamnak. Adott helyzetben, megnevezhető személyekkel kapcsolatosan azonban felborul a fenti rend. Így vagyok Simén Domokos, néhai unitárius lelkésszel, történésszel kapcsolatosan is. Lelkiismeretemre kell hivatkoznom akkor, amikor eldöntöttem, hogy Isten segítségével részt veszek az ideai Doktorok Kollégiumának rendezvényén. Nem készülhettem más dolgozattal erre az alkalomra – már csak azért sem –, mert birtokomba került Simén Domokos szellemi hagyatékának írott töredéke. Amióta személyesen ismerem – 1984 – megfogott, lenyűgözött személyiségének az a része, ahogyan beszélt, vélekedett, rögzítette a volt történéseket. Nyelvezetével, stílusával, egyéniségével véste be magát lelkem, szívem falába. Ezért döntöttem, tehát hogy ez évi meghívásomnak azzal teszjek eleget, hogy összegezem egy rövid ismertetőben Simén Domokos életét, de azzal a hozzá-

adással, hogy az ő különös egyéniségének bemutatása a legfőbb cél. Magáról is így vélekedik: „Mindig félttem a külön véleményemtől. Nem tudtam, míg le nem mérhettem a mások igazságának mérlegén is, hogy pártolom-e vele az igazságot, mások is gondolkoznak-e hasonlóan, vagy csak a magam egyedülvaló útját járom. Azonos gondolkodásúakat, szellemi ikertestvéreket, vagy legalábbis rokonokat kerestem mindig.”²

Szűkszavú írásomat egy terjedelmes követi, melyben nemcsak életének célállomásait, nagyobb eseményeit említem, hanem azokat a történéseket is, melyek egészre kerekítették egy mindig tette kész ember életét. Ezért keresem feltett kérdéseire, „ki vagyok”, „ki voltam” az első rövid választ.

Életrajzi figyelő

1928. december 14-én született unitárius lelkészi családban. Amennyiben figyelemmel kísérik iskoláit, majd a teológiai fakultás elvégzését, valamint saját nyilatkozatát, akkor egyszerűnek bizonyul, hogy megjelöljük elhivatottságának tényét. Azt azonban tudom, hogy a közege, melyben született és nevelkedett, indítást adott eljövendő munkája végzéséhez, de erről igazán a 49 esztendő beszél, mely alatt – jellemző módon – mint Simén Domokos adta magát egyházi, közösségi vagy éppen családi ügyéhez. Inkább hallgassák őt! „Sokan vannak, kik ismertek, kevesebben, kik még megismernének, s nagyon kevesen, kik végig ismertek életemen keresztül. Mondok hát magamról is.

Az én életem követ-dobáló Hargitám, a szülőfalum, Homoródalmás. Itt a 43 éves korában, nagyon korán elhalt lelkész, ki nekem Édesapám is volt, Ő volt az a kéz, melyen keresztül megfogta Isten a kezem. Edesanyám, ki a torockói gyász falujából hozta magával törekény testében a törhetetlen lelket, özvegyen nevelte fel 1945 karácsonyától, a homoródszentmártoni iskola tanítói fizetéséből 4 gyermekét és mindeniknek tisztességes kenyeret és anyai szívet adott”.³

A Székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumban érettségizett, majd a kolozsvári Unitárius Teológiai Karon szerzett lelkészi oklevelet. Szolgálati helyei: Küküllőszéplak–Vámosudvarhely, Székelykál, Ádámos, Csíkszereda. Ez utóbbi egyházközség újrászervezője és a csíkygyergyói szórványgondozás elindítója volt. Ki nevezésére, valamint a későbbi évekre emlékez-

¹ „Kicsoda vagy?” c. beszédből.

² „Velem van az Isten” c. beszédből.

³ Beköszönő beszéd – Csíkszereda, 1977.

ve így ír: „A teológia elvégzése után a néhai Főtisztelendő Dr. Kis Elek püspök úr kinevezett Székelykálba. Utána egyhangú meghívással az Adámosi Unitárius Egyházközség kebeleztet be 22 évig. (...) Valahányszor a Hargita árnyékába indultam, mindannyiszor azt mondtam, hogy megyek haza, s valahányszor megfordítottam a szekereim rúdját, mindannyiszor azt mondtam, hogy megyek vissza. Lokálpatrióta vagyok, ha szégyen is bevallani, a szülőföldet elfeledni nem lehet. Mikor tehettem mindig jöttem és hazajöttem Almásra, Szentmártonba, Szentpálra, vagy Torockóra épp úgy, mint Székelykeresztúrra és környékére, középiskoláim fővárosába”.⁴

Ha két részre osztom gyakorló lelkészként történt működését, akkor elmondhatom, hogy az adott hely volt a meghatározó. Míg a Küküllői egyházkör lelkésze volt, addig természetesen az ottani események érdeklik. Korabeli feljegyzéseiből láthatjuk, hogy szorgalommal és érdeklődéssel vetette bele magát a számára még ismeretlen korok eseményeibe. Amikor áttevődött szolgálatának helye a csíki-gyergyói medencébe, attól a perctől kezdve az ottani unitáriusok gyülekezetbe szervezése, valamint a történeti igazság feltárása volt számára a legfontosabb szempont. Ez utóbbival kapcsolatosan több előadást is hallhattak az érdeklődők, itt ezen a helyen is, melyekben a csíksomlyói búcsúval kapcsolatos ferdtételeket, valamint a történeti valóságnak megfelelő tudósításokat rakta következetes egymásutánosságba. Ezeket a dolgozatokat teljesen átjárja székely gondolkodásmódja, de az egyfajta határozottság is, mely nem csupán ráilleszthető Simén Domokosra, hanem egyszerűen rá jellemző.

Nyugdíjba vonulását követően töretlenül és meggyőződéssel végezte feladatait, melyek talán még több rététek voltak, mint azelőtt. Szolgálatokat végzett azokon a helyeken, ahol felkérték erre (Marosvásárhely, Csíkszereda, Homoródmás), folytatta kutató munkáját, írta és előtárta dolgozatait, élte egyéni, nyugdíjas éveit. Ez utóbbival kapcsolatosan csak annyit jegyzek meg, hogy bár egészségi állapota egyre romlott, (szívinfarktust követően saját maga ment be a sürgősségre), elvállalta történetírással első kötetének lektorálását, sőt, mi több, halálát megelőzően megírta hozzá az előszót is.

Hadd álljon itt egy első idézet arról a stílusról, egyéniségről, szókimondásról, ahogyan magam is jellemezni kívánom őt. „Minden idők embere szívesen járt az eszmék és gondolatok szálfarengetegében, vagy csak övig érő cseplésében. Benne utat és ösvényt vert, irtott, vagy ültetett. Idegenvezetőik közt filozófusokat és politikusokat, prózai közigazdász-lelkeket, lírai hangolású életkeket és a husángtörvényt tisztelők

telőket egyformán találunk. Más és más völgyből és időből indultak el a nagy kérdés-tisztás felé. Különböző volt „feltarisznyáltatásuk” is. Lehet, hogy mindenben szöges ellentétei voltak egymásnak, de egy volt az iránytűjük: arra a kérdésre akartak választ adni, amit Vörösmarty így fogalmazott meg: „Mi dolgunk a világon?”⁵

A Simén név

A történelmi századok alatt többféleképpen írták és ejtették a SIMÉN nevet

1412	SEMJÉN
1501	SEMIJEN; SEMIJENIJ
1495	SEMMYEN; SEMYEN
1325	SIMIA (E?) NI
1576	SIMIEN
1502	SIMIJEN
1876	SIMÉNY ⁶
	SIMÉN ⁷

A név eredetét a hagyomány magyarázza. A fejedelmek korszaka elején, két testvér, András és Tamás megmentik a fejedelem életét. Efeletti örömeikben András így kiált fel: „Ha sem én, sem Tamás nem lesz, a fejedelem elvesz”. „Legyen, tehát SEMÉN a te neved” szól a fejedelem, s jutalmul hét jószágot adományozott.”⁸

A hagyománytól eltekintve a SIMÉN név, mely újabb keletű, a SEMÉN (SEMJEIN)-ből keletkezett az évszázadok alatt. E fejlődést nem lehet nyomon követni pontosan az oklevelekben, hiszen, pl. egy 1555. október 14-én kelt oklevél S. S. György nevét egy helyen SEMYEN-nek, s három sorral alább SEMIJEN-nek írja. Ugyancsak egy korabeli oklevél a két testvér nevét is kétféleképpen írja le.

A sokféle formában írott név egyik magyarázata – a név fejlődésén kívül – az, hogy a sokszor csak latinul tudó papok sok nehézséggel küszködtek a magyar nyelv szavainak, illetve neveinek leírásával.

A másik magyarázat a név fejlődésében van. Abban, hogy az „e”-ből „i” lett „a középkori egyházpolitikának is volt némi befolyása” – jegyzi meg Simén Domokos. A pogány hangzású és pogány neveket próbálta „bibliásra lágyítani”. Így lett Abrán v. Zábránból Szentábrahám. Kovácsnyból Karácsonyfalva, Semjén, vagy Seménfalvából Siménfalva, s talán Kadocsból Kadács.

⁵ Beköszönő beszéd – Csíkszereda, 1977.

⁶ Vásárvételi szerződésben szerepel a beírás.

⁷ Az utolsó bejegyzésben is a Székely Oklevéltár V. Kötetének 281. lapját jelöli meg forrásként, majd utána az évszámot (1576), amit végül is áthúz.

⁸ Pálmai J. Udvarhely vármegye, 210. old.

⁴ Beköszönő beszéd – Csíkszereda, 1977.

A pápai dézsmák feljegyzésében Felső Si-
ménfalva „Sent Simone”-nak van írva (1328).

Egyházi irodalom-szemle

Egyházi tevékenységének terjedelmesebb fe-
lét csak a megjegyzés szintjén érintem, hiszen
ez sokkal több időt igényel, amennyiben a majd-
nem fél évszázados időtartamot is vesszük ala-
pul. Ha valaki tétlenül tölt el ennyi időt – bár
nem tudom ki lenne kíváncsi egy ilyen ember
életére –, akkor is számottevő eseményt lehetne
olyan egymásutániségbe rendezni, melyek ha
nem is lenyűgözően, de lekötnek figyelmünket,
ha nem másért, akkor csupán azért, mert bi-
zony ilyen is létezett. Simén Domokos két egy-
házkörre, családokra és személyekre fordított
tevékenységének felkutatása sokkal időigénye-
sebb annál, hogy belepréseljük egy szűkszavú
írásba.

Mert inkább személyiség rajz az eredeti cé-
lom, ajánlom, hogy pillantsunk bele beszédeibe,
melyek hűebben visszahozzák az ő emlékét,
mint saját méltatásom. Birtokomban levő be-
szédei a következő tematikákban oszlanak:

1. Általános beszédek. Olyan vasárnapi pré-
dikációkról van szó, melyekben ugyan kitűnik
egy-egy pontosan meghatározható téma, de az
csak emeli az alkalom hangulatát.

Nem részletezem az általa hátrahagyott té-
mákat, hanem kiválasztottam egyet, a világos-
ságot. „A hit látása a lélek világossága” – írta fel
kézzel, címként a különben gépelt beszéd fölé.
Jézusról beszél, aki „világosságul”, világosság-
nak jött erre a világra. Látásnak, rálátásnak,
iránynak, önmegtalálásnak, hogy a helyükre
kerüljenek e világnak külső és belső értékei,
dolgai. Nem Istennek jött, vallja, hanem vilá-
gosságnak, az tudja a legjobban gyakorlatilag is
értékelni a világosságot, aki már volt tökéletes
sötétségben. Én voltam gyermekkoromban. Az
almási barlangba kirándultunk felelőtlen és
játshi gyermekeként. A hátizsákunkat a bar-
lang szájában elrejtettük s csak egy szál, égő
gyertyával mentünk a kilométer hosszú föld-
alatti útra. A gyertyavívó társunk megcsúszott,
ráesett a gyertyára, az kialudt és mi megszep-
pent gyermekek a teljes sötétségben marad-
tunk. A gyufát kint felejtettük a hátizsákban.
Ijesztő, rémítő volt a vakságunk, mert nem volt
egy lobbanásnyi világosságunk sem. Sírtunk,
vártunk. Aztán egyszer, hosszú órák után, egy
kiránduló csoport jött. Egymásra néztünk; az
egyikünknek egy fehér tincse szürkült, a mási-
kunk véresre rágta a körménél az ujját, a har-
madik meg önkéntelenül és tudattalanul össze-
hasogatta kínjában az inge alját... Világosságot,
fényt, egy lángocskát kaptunk, hogy szerencsés
véggel fejezzük be a kirándulást, hogy ne ma-
radjunk – talán örökre is – a barlangban... Jé-
zus világosságnak jött, hogy fényből-tanításá-

ból mindenki, aki sötétségben van lángnyi vilá-
gosságot vehessen sorsa barlang-szomorúsága-
ban..., hogy világosságra jöhessen.⁹

2. Második helyre sorolom az alkalmi meg-
nyilatkozásokat. Ezek mindig szorosan kapcso-
latban álltak valamilyen ünnepélyvel, illetve
rendezvényvel. Felvezetése, előtárása jellegze-
tesen magukon hordozzák azt a stílust, melyet
nem tapasztalhatunk mások által írt és közzé
tett beszédekben. Sokak előtt ismeretes, hogy a
kommunista Romániában kötelező módon be-
szédeket kellett mondaniuk a lelkészeknek a
béke mellett. Ennek a feladatnak Simén Domo-
kos is megfelelt, de sajátságos formában. Ebből
kínálok ízelítőt. „Feltehetjük a kérdést, hogy
miért olyan kevés a becsületes, a feddhetetlen
ember világunkban? Úgy gondolom azért, mert
másoknál látjuk és ügyeljük, szinte keressük az
emberi tévedéseket, magunkkal szemben nem
azzal a mértékkel mérünk. (...) A következő
kétségem az, hogy a mai ember, főleg a mi szű-
kebb földrészünkön lát-e, vagy egyáltalán
néz-e? A közmondás szerint nem látja a fától az
erdőt és az embertől az emberséget. Az erkölcsi
világrendből egy Bábeltornyát hordozunk ma-
gunkban. Amiből látható, kézzel fogható hasz-
nunk nincs, arra nem nézünk, arra nem vigyá-
zunk. Pedig az ember értékét a feddhetetlen-
ségre való figyelés, vigyázás, nézés adja meg.
Példának hozom fel a homoródalmási Mihály
Jánost (1771–1836), királybíró, képviselő, kirá-
lyi táblai ülnök, székykeresztúri unitárius is-
kola gondnoka. Feddhetetlensége és becsületes-
sége révén érte el mindezeket a tisztségeket.
Történt, hogy az Udvarhely vidéki katolikusok
világi gondnokot akartak választani. Jelölt sok
volt, de mindenkit a közismert Mihály János-
hoz mértek és mindenkit híjával találtak vala-
miben. Nekik pedig olyan gondnok kellett, mint
az unitárius Mihály János. Végül megkérték,
hogy vállalja el az Udvarhely vidéki katolikus
megye gondnokságát. Ha beleegyezik a főtiszte-
lendő Kovács Miklós gyulafehérvári püspök úr,
volt a válasza. És beleegyezett és megtörtént az
a rendkívüli eset, hogy a katolikus megyének
egy unitárius ember lett a főgondnoka. Nem
azért, mert unitárius volt, hanem mert feddhe-
tetlen és becsületes volt.”¹⁰ Tudniillik: csakis
ilyenek az Isten fiai, akik az ígélet szerint birto-
kolják majd a jövő békességét.

3. Harmadik helyre az ünnepi beszédeket so-
rolom, melyekben sajátos módon tanít Simén
Domokos valamelyik sátoros ünnepről. Nem
kommentálok a sorrendet, de amennyiben a
birtokomban levő, ünnepi beszédeinek számát
figyelem, a következő sorrendet állíthatom fel.
Legtöbb beszéde a pünkösdi ünneppel kapcso-

⁹ „A hit látása a lélek világossága” c. beszédből.

¹⁰ „A jövendő a béke emberéé, az Isten fiaké” c. beszédből.

latos, majd azt követik az őszi hálaadásiak, a sort a karácsonyi beszédek folytatják, majd a húsvétiak zárják. Egyfajta naptári sorrend így is nyomon követhető, csak éppen az a gond, hogy pünkösöd kap több hangsúlyt az ünnepi beszédekben. Én is ebből ragadtam ki egy részt. „Emberi vágyaink és törekvéseink sok-közpon-túak. Egyik legerősebb és legjobb óhajtott ál-munk az, hogy erősek legyünk. Erősek, mert úgy látjuk, hogy az erő hatalmat, biztonságot, békét, nyugalmat ad. Az erő önbizalmat sugall, jelent.

Széchenyi István, ki a legnagyobb magyar melléknevet kapta a bizalommal kapcsolatban ezt jegyezte aranymondásai közé: „Népünknek két nagy hibája volt: Vagy nem bízott magában eléggé, vagy elbízta magát.” Bizonyára törté-nelmünk két megásott sírjára gondolt, a tatár és a török háborúra, Mohira és Mohácsra. Az el-sőnél IV. Béla király táborát körbezáratta hatal-mas nagy harci szekerekkel, mintegy bebörtö-nözve a harcosokat egy szűk helyre, mert nem bízott eléggé magában és népében. A második esetben II. Lajos, ifjú király nem várta meg fél hadseregét, a 40 ezer erdélyi harcost, hanem el-bizakodottan nekirohant a török ágyúk tüzé-nek. Mindkét alkalommal elveszett az ország összlakosságának egyharmada. Azóta is olvas-sák, kik akarják, hogy egy közösség életében tragédiát jelent az is, ha nem bízunk magában, s az is, ha elbízta magát, mert nem erőt, hanem gyengeséget jelent.”¹¹

4. A következőben a temetési beszédek ta-núskodnak Simén Domokos felsorakoztatott, majd kimondott nyíltságáról. „Soha ilyen nehéz szolgálatom nem volt, mint most, mikor Sándor Bálint¹² koporsója mellé állított a család kíván-sága és a hivatásom. Ne várjatok hát tőlem szép beszédet, azt könnyű mondani, én igaz beszédet mondok. Erre kényszerít a mi közös életünk: 11 évig osztály és évfolyamtársak voltunk, 45 évig lelkész-kollégák és 56 évig nyitottan, lelki, jó barátok. Hivatásom az lenne, hogy rólad beszél-jek Bálint, de engedje meg az Isten is, én nem rólad, én veled akarok beszélgetni most is, foly-tatni azt az 56 év óta soha be nem fejezett be-szélgetést, amire a halál nem tehet most sem pontot. Furcsa, de úgy érzem, hogy nem csak az életemben voltam benne, de egy kicsit benne va-gyok én is veled a koporsódban is.”¹³

5. Az egyes ünnepre megírt agenda, vagy, ahogyan mi nevezzük: ünnepre előkészítő be-szédbe is belecsempészte megtagadhatatlan ön-magát. Itt kérdésekben találjuk merész szóki-

mondását. Jézus „kétszer ismételte meg az érthetőségért példázata lényegét: „Valahány-szor ezt cselekszitek, az ÉN EMLÉKEMRE, EMLÉKEZETEMRE TEGYÉTEK!” Önmaga emlékét hagyta figyelmeztetésnek, emlékezte-tőnek minden napra.

A mi hitünk szerint minden úrvacsora vétel alkalmával Jézusra emlékezünk, ahogy meg-hagyta, ahogy kihangsúlyozta akkor. De a ke-nyérrel minden nap élünk, minden nap meg-szomjazunk. Gondolunk-e minden nap Jézus-ra? Cselekszünk-e minden nap Jézus szerint? Erre adj választ, ha ma, most gondolatban oda ülsz az utolsó vacsora asztala mellé, és itt, most úrvacsorát veszel. Emlékezzél életed számveté-sével!”¹⁴

6. A sort az imádságok zárják. A hagyaték-ban található imádságok is igen pontosan jel-lemzik Simén Domokos alakját, de ugyanakkor gyakorolt hitét is. „A forradalom 100. napján imádság” c. írásának végére saját kezűen oda írta, hogy „Nem kellett”. Megtörténhetett, hogy csakugyan nem mondta el aztán sehol ezt az imádságot, de gondolatvitelében ráismerünk ebben is Simén Domokosra.

„Gondviselő Isten, ki a mindenségben a Gondviselés, az Egység és a Végtelen vagy, most is Téged keresünk, az értelmünk, s lelkünk megközelítésében. A világ összefüggéseinek lo-gikus láncában Te vagy a nyitó és záró lán-cszem. (...) Téged keresünk a sír-birodalomban, hogy megköszönjük azt, hogy közölünk egyeseket az eszme mellé állítasz, ha kell példának, ha kell hősi halottnak.

Köszönjük a belülről építkező Esmét, az ön-megvalósuláshoz szükséges erőt a kitartásban és a hősi halált is vállaló példamutatást.

Adj Uram igaz eszmét nekünk. Adj az Esz-mének igazságot, az Igazságnak szabadságot, a szabadságnak békességet, adj Uram az ember-nek emberséget. (...)

Légy és maradj Uram Isten a szabadságra érdemesekkel és maradj a szabadságot megvál-tó hősi halottakkal. Ámen.”

Végszó helyett

„Ha veled lehetünk, Atyánk, a biztonság markában érezzük magunkat. Életünk zegzu-gossá töri bennünk a hit hegláncát, ingová-nyossá a mindennapokban való békességes já-rást. Így válik bizonytalanná életünk, minden napunk. Pedig mi biztonságra vágyunk. Esetle-gesek céljaink, vágyaink, holnapunk, sorsunk, életünk. Így élni nyugodtan, békésen nem tu-dunk. Kapaszkodni szeretnénk a te remélt bizo-nyosságodba. Az élet ezt nem tudja adni. Az élet pénzről, jogról, gazdagságról-szegénységről,

¹¹ „Legyetek erősek” c. pünkösdi beszédből.

¹² Torockószentgyörgyi unitárius lelkész.

¹³ „Sándor Bálint temetésére” c. beszédből. 1998. július 31.-én.

¹⁴ „Jézusra emlékezünk” c. beszédből.

árakról beszél, mert csak ezt ismeri. Üresen kong bennünk az élet nyugalma-békéje. Mindent megvalósíthatunk, elérhetünk, de e nélkül semmit sem értünk el az emberré maradásunk házi feladatában.”¹⁵

„Mi lemondunk a világi érvényesülésről, és a zaklatások, vallatások, elnyomások és erőszakok ellenére mosolyogva végeztük a magunk dolgát, éltünk hivatásunknak, mert nekünk nem csak élni, hanem éltetni, megértetni kellett a magunk családján kívül azt a nagyobb

¹⁵ „Vallomás magunkról magunknak c. ima.

családunkat is, amelyik az unitárius hitet, a nemzeti öntudatot, akik az önazonosságukat nem akarták elveszteni, hanem élni akartak azal és abban. (...) megérte-e? Állítom és te is mondtad: megérte! Küzdelem volt a javából. (...) Annál sokkal többet nyertünk, mint amit veszítettünk volna másként élve. Nyertük lelkiismeretünk nyugalma, megtartottuk azonos önmagunkat és a ránk bízottakat is, nem tagadtuk meg emberi alapvontunkat.”¹⁶

Pap Gy. László

¹⁶ „Sándor Bálint temetésére” c. beszédből. 1998. július 31.-én.

„Születtem...”

Unitárius önéletrajzok Márkos Albert (1878–1949)

Az unitárius olvasók közül bizonyára sokan ismerik a Csiffáry Gabriella által (sorozat) szerkesztett, összeállított, jegyzetelt stb. „Születtem...” Curriculum vitae c. köteteket. Bennük írók, neves művészek, tudósok, korábban nyomtatásban itt-ott már megjelent vagy kutatómunkával kéziratból először napvilágra segített önéletrajzait. Hasznos, izgalmas olvasmányok ezek. Különösen ha mérlegeljük, megvizsgáljuk, hogy papírra vetőjük mikor, milyen célból, kinek a kezébe szánta, sorjázta elő személyes adatait (mit közölt és mit hallgatott el), hogyan „ajánlotta”, értékelte magát, összegezte addigi élete folyását, ismert vagy ismeretlen céljai elérése érdekében. Az önéletrajz beszédes műfaj. Alaki jegyei már maguk megjelenítik írójuk világát. Gondoljunk csak az elmúlt 20 esztendő társadalmi változásaival összefüggő önéletrajz „stílusváltozás”-ra (hagyományos=kronologikus, szöveges – modern=blokkos, funkcionális, ún. amerikai forma). A jelenség miértjének magyarázata, okfejtése akár politika(mikro)történeti tanulmány tárgyát képezhetné, olyannyira idomultak a szöveges formájú, hagyományos magyar önéletrajzok a XX. század második felében a személyzeti politika igényeihez. Újabban a karriercél elérése szorít (sok)mindent háttérbe vagy fogja vissza az író tollát.

Az ún. „fejvadászok”, vagyis a humán erőforrás „kereskedők” a jó önéletrajzot jelképes lábnak tekintik. Olyannak, amellyel mintegy erőszakosan hatol(hat)unk be az előttünk éppen csak megnyílt ajtó réseibe.

A Szatmárhegyen született író, Páskándi Géza (1933–1995) szerint: „E műfajban ... eleve transzcendentális szemlélet indítéka lappang. Átrohanásról a földi életen – erről beszél. Átal azon az evilági életen, amelyet mulandónak fo-

gunk fel. ... Meg kell hát vetned életedet olykor, hogy máskor megbecsülhesd.”

Az egykor élt, előttünk járt unitárius lelkészek, tanárok s más „nagyságok”, püspökök, jótévők fellelhető önéletrajzai nem kevésbé értékesek számunkra. Hisszük, hogy a még fellelhető közzététele segít(het)i (ön)ismeretünk gyarapodását, s nem mellesleg azok munkáját, akik kutatóként keresnek nevezettekről használható, hiteles információkat (másokat, esetleg pontosabbakat és többet a lexikonok által megörökítetteknél).

Az itt közreadott curriculum vitae azé a Márkos Alberté, aki – mint maga is megemlékezik róla – (elégé nem méltatott) fordítója volt a Kénosi Tőzsér János–Uzoni Fosztó István–Kozma Mihály triász nevével legendás hírűvé vált, latin nyelvű, kéziratoss, unitárius egyháztörténetnek. Mint az köztudomású, első kötetének megjelentetése az Erdélyi Unitárius Egyház XXI. századi könyvkiadásának egyik ékessége.

Egy 1940-es sajtóközlemény szerint: „Ennek a nagy hírű és annyi felé idézett egyháztörténeti latin nyelvű forrásmunkának könnyebb hozzáférhetőség szempontjából magyarra való fordítását Márkos Albert tanár afia megkezdte. Örömmel hozzuk e nagy jelentőségű vállalkozást olvasóink tudomására s a munka előszavának magyar fordítását közelebből folyóiratunkban is közölni fogjuk.” (Keresztény Magvető. 72. 1940. 1. 46.). Közölték is, hamarosan: „Uzoni Fosztó Istvánnak az Unitárius Egyháztörténethez írt előjáró beszéde” címmel. (Keresztény Magvető. 72. 1940. 3. 129–136.) A Keresztény Magvető egyébként jelzett évben rendkívüli érdeklődést keltett a papság s az egyház sorsa iránt felelősséget érző világiak körében a Káté és a Hiszekegy megreformálása

körül támadt (mindmáig lezáratlan) vita ismeretetésével, közreadásával.

Az önéletrajz hangsúlyosan tükrözi a főhatalom változást. Az 1. világháború alatti frontszolgálatban kiérdemelt katonai előmenetel és elismerés mellett említést tesz azokról az egyéni és nemzeti sérelmekről, amelyek nevezett a román impérium alatt érték, amelyekkel szembesült. Bár tudatja (s ez ugyancsak elgondolkodtató), hogy kinek az ösztönzésére foglalta élettörténetét írásba (Dr. Kiss Elek főjegyző-püspökhelyettes).

Akinek pedig hivatali iratai között mindmáig megmaradt a Márkos önéletrajz, az Szalay Béla, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium egykori osztálytanácsosa. Nevezett fontos szerepet játszott az erdélyi tan- és kulturális ügyek intézésében. Számos jó embere, bizalmasa közül György Lajos emelkedik ki torony magasan. Ő „kulcsfigura” a minisztérium döntéseinek

előkészítésében. Domokos Pál Pétert – úgy lehet – baráti szálak fűzték Szalay Bélához.

Csak azt nem tudjuk egyelőre teljes bizonyossággal, hogy mi célja lehetett Kiss Eleknek az önéletrajz megíratásával. Kézenfekvő magyarázat lehet, hogy valamilyen cím vagy kiüntetés adományozásának kieszközlése állt a főjegyző és egyháza szándékában. Márkos ugyanis egy évvel később, 1942-ben nyugalomba vonult, mert akkor már „... orvosai megállapítása szerint, őt a sír szélén táncoltató betegségben szenvedett.” Nem valószínű tehát, hogy állásának meghosszabbíttatása érdekében terjesztették az iratot Szalay elé.

Márkos Albert az unitárius tanárok egyik érdekes alakja volt. Tudós-tanár típus. Életrajzána megír(at)ásával törleszthetne valamennyit az egyház abból a tartozásából, amelyet vele szemben felhalmozott.

Kálnoki Kis Tamás

Márkos Albert önéletrajza

„Születtem Tarcsafalván, Udvarhely megyében, 1878. június 4-én. Atyám, szintén Albert, a tarcsafalvi unitárius eklézsia kántora és tanítója volt. Anyám, Györke Zsuzsánna, mai nap is él, jelenleg kilencvenharmadik évében jár.

A négy elemi osztályt szülőfalumban, atyám vezetése alatt végeztem. Az ún. előkészítő osztályt s az alsó öt gimnáziumot Székelykeresztúrt, a VI–VIII. felsőbb osztályokat pedig Kolozsvárt végeztem, az unitárius kollégiumban. Érettségít is itt tettem, tiszta jeles eredménnyel, 1896-ban.

Érettségi után Kolozsvárt a Ferencz József Tudományegyetem bölcsészeti karán a magyarul latin szaktárgyra iratkoztam. 1900-ban abszolváltam, 1903-ban tanári oklevelet szereztem.

1898–1900-ig mint óraadó működtem a kolozsvári unitárius gimnáziumban. 1900–1903 [között] mint helyettes, 1903-tól a mai napig, mint rendes tanár működöm ugyanezen intézetnél. 1939-ben a román kormány ugyan nyugalomba kényszerített, de a magyar uralom visszatérte után egyházam ismét rendes tanárnak nevezett ki.

1914–1918 között katonáskodtam. Minthogy 1900-ban családfenntartó címen magam a póttartalékba soroztattam volt be, a háborúba közemberként vonultam a m[agyar] kir[ályi] 22. népfelkelő zászlóaljhoz. Itt nemsokára tizedesnek, majd szakaszvezetőnek léptettek elő. E minőségben vettem részt 1917 májusától decemberéig a bukovinai harcokban s e minőségemben szereltem le is, 1918 augusztusában, miután előbb a tiszti tanfolyamot Kolozsvárt jó sikerrel elvégeztem. Első vonalbeli szolgálatom jutalmául a Károly csapatkeresztet kaptam.

Tanári munkásságom a román uralom alatt is folytattam. A román nyelvből több ízben sikeres vizsgát állottam. Egy ízben (szerencsére nyári vakáció idején), a román kormány felfüggesz-

tett, mivel egyik tanítványom magyar írásbeli dolgozatát túlságosan magyar érzelműnek ítélték és én a kérdéses dolgozatot jelesre osztályoztam.

1913-ban nősültem. Feleségül vettem néhai Sándor János székelykeresztúri unitárius gimnáziumi igazgató Ilona nevű leányát. Házasságunkból három fiú született: Albert, jelenleg tanár a kolozsvári zenekonzervatóriumban, Jenő, szigorló jogász és óradíjas a kereskedelemügyi minisztériumban, András, a budapesti rajztanárképző harmadéves növendéke.

Írtam neveléstani és nyelvészeti értekezéseket értesítőbe és szakfolyóiratokba. A román uralom alatt szerkesztettem két latin nyelvteni és olvasókönyvet, továbbá egy római régiségtani és latin irodalomtörténeti könyvecskét. Székely életképeket és anekdotákat dolgoztam át s adtam közre napilapokban, heti folyóiratokban és naptárakban. Fordítottam elbeszéléseket és regényeket angolból és románból. Ezek részben szintén napilapokban és folyóiratokban jelentek meg, részben ma is kiadatlanul, kéziratban hevernek fiókomban. Jelenleg Tózsér–Uzoni–Kozma kéziratban levő, latin nyelvű, terjedelmes unitárius egyháztörténelmének fordításán dolgozom. E munkával az Unitárius Irodalmi Társaság bízott meg.

Könyvtárosa vagyok az Unitárius Kollégium könyvtárának, választmányi tagja az említett irodalmi társaságnak és az Erdélyi Múzeum-Egyletnek.

E pár életrajzi adatot dr. Kiss Elek unitárius egyházi főjegyző és püspökhelyettes fölszólítására írtam.

Kolozsvárt, 1941. március 3-án.

Márkos Albert”

(Az önéletrajz levéltári jelzete, lelőhelye: Magyar Országos Levéltár K 690 1. cs. 84-86. p.)

Egyházközségeink életéből

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Szeptember végét és a következő időszakot is az Őszi Hálaadási ünnepség TV-s felvételének és közvetítésének élménye határozta meg. Emellett folyt a többi tennivaló is. Megkezdtük a hitoktatást, megtartottuk az első gyermek-istentiszteletet szeptember 28-án délután, amelyen a „szolgálatot” a Zs. Nagy Sándor helyett belépő **Laskai Gréta** és **Korcok Klára** hittanosok végezték (lásd a képen).

Az évadnyitó Sinka István irodalmi est is nagyszerűen sikerült sok szereplővel és résztvevővel. A „fekete bojtár” ismertebb itt az Alföldön, mint sok más író-költő.

Október 1-én a Megyei Idősügyi Tanács tagjaként részt vettem Békéscsabán, a megyeházán tartott ünnepi ülésen, ahol köszöntöttük az időseket, nyugdíjasokat.

Október 4-én a magyarországi unitáriusok IV. találkozására 21 tagú küldöttséggel mentünk Füzesgyarmatról és szórványainkból. Az ünnepségen köszöntőt mondtam, ahol üdvözölhettem **Rázmány Csaba** püspököt nagy műtétje után, kívánva gyógyulást, egészségének erősödését a magunk és a megjelentek nevében. Küldöttségünk a gyülekezet egynegyedét tette ki, az asztaloknál pedig egyharmadát a szerény érdeklődés és hiányos szervezés eredményeként.

Október 5-én emlék-istentiszteleten idéztük az aradi 13 vértanú hősi életét. A 13 hős bemutatása (előző évben Batthyány Lajosról emlékeztünk) után az utolsó éjszakán írt leveleiből olvastunk fel, majd a templomkertbeli emlékműnél

elhelyeztük a kegyelet virágszárait és elénekeltük nemzeti imáinkat.

Október 6-án részt vettem a Füzesgyarmat Jövőjéért Polgári Egyesület szervezésében a városi 1848-as emlékműnél (a városnak nincs aradi 13 emlékműve, csak a mi templomunk kertjében!) a szabadságharc hőseiről rendezett megemlékezésen.

Október 21-én délután a városi tv nyilvánossága előtt beszámoltam a Képviselő Testületnek a 15 éves Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány létrejöttéről és működéséről. Örömmel tettem ezt, hiszen ritkaság, hogy egy alig száz lelket számláló gyülekezet ilyen munkát is felvállal, még ha a kezdet egy tragédiához is kapcsolódik.

Október 22-én a budapesti Fiumei úti temető szóróparcellájában elbúcsúztattuk **Endrei Géza Sándor**, 85 évet élt testvérünket. Budapesten született, unitáriusnak nevelték, életútja messzire, Ausztráliába vitte el, onnan felesége elvesztése után, tíz évvel ezelőtt telepedett haza. Barátai szeretete, ápolása vette körül az utóbbi években.

Október 23-a ismét nagy ünnep volt közösségünkben. Délelőtt 10-től részt vettünk a városi ünnepségen, ahol a gondnokunkkal koszorúztunk. 11 órától templomunkban emlék-istentiszteletet tartottunk, amelynek keretében felidéztek **Gimes Miklós** újságíró, unitárius mártír emlékét, akit 1958. június 16-án végeztek ki Nagy Imréekkel együtt. Az emlékezés után a templomkertben felavattuk neves vértanunk márványtábláját. Egyházunk nevében köszöntőt mondott **Kelemen Attila** elnökségi tag, a Heltai Kft. ügyvezető igazgatója.

A templomba visszatérve áldásban részesítettük **Zoltáni Zsolt** gitár- és énekművész, unitárius hívünk és **Kondacs Mária** katolikus tisztviselő házasságát. Isten gondviselő szeretete legyen az elinduló székely és dunántúli testvéreink életén. Adjon nekik szép családot, a gitár és ének területén pedig ragyogó sikereket.

Délben megtartottuk az általunk teremtett hagyományos „engesztelési ebédet”, amelyen a megyétől, a helyi önkormányzattól, testvérfelekezetektől, más szervezetektől vettek részt közel hetvenen. A mostani alkalomra a hozzávalót az egyházközség hívei, **Bánsághy Sándor**

presbiterünk, **Szabó Imre** bélmegyeri fővadász adták, a helyszínt **Csák István** helyi fővadász biztosította a szomszédos Vadászházban. Az ízletes ebédet **Pikóné Ica** varázsolta!

Október 25-én részt vettünk a Magyarországi Unitárius Egyház védnöksége alatt, egyházalapításunk 440. évi jubileuma alkalmából szervezett emlékünnepeken Debrecenben, amelyen szolgálatot is végeztem, valamint a műsorban is jelen voltunk.

Október 26-án a Hajnal István Idősek Otthonában tartottunk istentiszteletet.

Október 31-én megtartottuk a Hegyesi János Városi Könyvtárban a második rendezvényünket a Biblia Éve 2008. országos sorozat keretében. Ez alkalommal a reformáció volt a központi téma, különös tekintettel a protestáns bibliafordításokra.

November 1-én a szokásos helyeken emlék-istentiszteleteket tartunk a Halottak Napja

alkalmából. Délután 3 órakor templomunkban zárjuk a megemlékezések sorát.

November 16-ra készülünk a Dávid Ferenc emlékünnepre. A kiemelkedő téma, amiről minden idei nagy rendezvényünkön is megemlékeztünk, egyházunk születésének 440. évfordulója lesz. Erről tartunk előadást és állítjuk össze emlékműsorunkat.

November 23-án Nyitrai Levente kocsordi lelkész kérésére, együtt fogjuk bemutatni a jubileumi istentiszteletet a kocsordi templomban, amit délelőtt 10 órától közvetít a Kossuth Rádió. Méltó emléket akarunk állítani 440 éves unitárius egyházunknak és a 70 éves gyülekezetnek.

Mozgalmas életünk folytatásaként jön majd az advent és utána karácsony, és ismét gazdagodunk egy sok munkával, élménnyel teli, eredményes esztendővel.

B.L.

Budapesti Unitárius Egyházközség

2008. szeptember 20-án, a Verőcéhez tartozó Magyaroktón ismételen sor került a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius egyházközség hagyományos őszi szabadtéri istentiszteletére. Prédikációjában **Kászoni József** tiszteletes a Biblia és az abban foglalt értékrend követésének fontosságáról beszélt, egyúttal emlékeztetett arra, hogy 2008 a Biblia éve. Az istentisztelet szeretetvendégség követte, a frissen főzött és közösen elfogyasztott meleg ebéd a borús idő és a hideg szél ellenére egybegyűlt lelkes híveket jótékonyan átmelegítette. A jó hangulatú beszélgetések az ismerkedésre, közösségépítésre is lehetőséget adtak.

A szeptember 28-i őszi hálaadási ünnepi istentisztelet már a Nagy Ignác utcai templomban kapott helyet, az istentiszteletre, a közös imára és az úrvacsora felvételére érkező unitárius hívek megtöltötték az egész templomot.

A nagyobb rendezvények és a szokásos vasárnapi istentiszteletek mellett természetesen kisebb szertartásokon is részt vehettek a hívek. Példának okáért a 7 hónapos **Fehér Luca** keresztelőjén, melyre éppen az őszi hálaadási ünnepséget követően került sor, s mely alkalommal Kászoni József tiszteletes a gyermeknek a felnőttek jellemét formáló, jobbító erejéről beszélt, továbbá elhangzott egy olyan keresztelési szöveg, mely mindannyiunk okulására szolgálhat: „*Megérintem ezzel a szál virággal a homlokodat, hogy tisztán gondolkozzál, a te szemedet, hogy tisztán láss, a te szívedet, hogy mindig a jót, az igazat és a szépet szóljad, és a te szívedet, ami a szeretet tanyája.*”

A nagyobb érdeklődésre számot tartó unitárius rendezvények sorában a következő esemény a *Magyarországi Unitáriusok IV. Találkozója* volt, mely *október 4-én*, a pestszentlőrinci unitárius gyülekezet templomában, 10 órai kezdettel került megrendezésre. Az egyház elnöksége által kezdeményezett találkozóra nemcsak a budapesti és a vidéki gyülekezetek előjárói és hívei jöttek el, hanem – **Dr. Kovács Sándor** teológuson keresztül – az erdélyi egyház is képviseltette magát.

A találkozón **Lakatos Csilla**, miskolci lelkész tartott egyházi beszédet, melynek középpontjában az egyszerű szamáriai asszony és Jézus találkozása, illetve ennek tanulságai: Isten és az igazság megismerésének, illetve Isten lélekben való követésének a fontossága állt. A sok száz évvel később megjelenő unitarizmus is egyfajta sajátos találkozás Istennel, visszatérés az igaz Istenhez, a vele való személyes kapcsolathoz.

Az istentiszteletet követően **Elekes Botond** főgondnok üdvözölte a híveket, és az egyház anyagi helyzetére vonatkozóan helyzetértékelést adott. Mint azt megtudtuk, ugyan a korábbiakhoz képest több magánadomány érkezett az egyház számlájára, az állami támogatás csökkenése miatt 7,5 millió forinttal kevesebb bevétellel kénytelen számolni az egyház 2009-ben. Ennélfogva megnő a magánadományok, az adó 1%-ára vonatkozó felajánlások jelentősége. A főgondnok úr egyúttal arra kérte az adományozó kedvű híveket és szimpatizánsokat, hogy ne hagyják magukat megtéveszteni, adományukat a Magyarországi Unitárius Egyház nevére,

számlaszámára, és ne az egyházból kivált, magát „Budapesti Unitárius Egyházközségnek” nevező csoportosulásnak juttassák el. Az „egyházközségnek” legutóbb 339 adófizető ajánlotta fel adójának 1%-át, nem lehetetlen, hogy sokan a hivatalos egyházzal tévesztették azt össze.

A főgondnoki beszámoló után **Balázi László**, püspökhelyettes és füzeggyarmati lelkész köszöntötte a híveket és kívánt kellemes ünneplést, az emlékezésből pedig új erőt. Dr. Kovács Sándor, kolozsvári teológus tanár szintén üdvözölte a megjelenteket, és egy XVIII. századi, még publikálatlan levél részletét tárta hallgatóközönsége elé.

A köszöntéseket élvezetes és tanulságos egyháztörténeti előadások követték. **Dr. Balázs Mihály** irodalomtörténész *A XVI. századi unitarizmus európai jelentősége* című előadásában a kora újkori unitárius értelmiség munkásságát és a külföldön is számon tartott Unitárius Kollegium teljesítményét méltatta, emellett arra az üdvözlendő érdeklődésre is felhívta a figyelmet, mellyel a kora újkori unitárius irodalmat, művelődést legújabbban övezik. Hamarosan Dávid Ferenc életéről jelenik meg angol nyelvű kiadvány. **Dr. Kovács Sándor** az *Ariadné-fonal unitárius egyháztörténetünk olvasásához* címet viselő előadásában a magyarországi unitárius egyház újabb kori, főként a II. világháború idő-

szakára eső történetét vázolta fel hallgatóközönségének. Az előadásokat követően hozzászólásokra, kérdések feltevésére is lehetőség adódott. Az ünnepséget ebéd zárta, melynek házigazdája **Szász Adrienne** lelkész és a pestszentlőrinci gyülekezet volt, igyekezetüket és vendégszeretetüket ezúton is köszönjük.

Szertartások, szűk értelemben vett unitárius rendezvények és ünnepségek mellett az egyház kulturális eseményeknek is teret enged. A budapesti Nagy Ignác utcai egyházközség képtárlatában ezúttal **Arnóti András** képzőművész 21 képe került kiállításra. A megnyitóra október 16-án, délután 17 órakor került sor, a művészt Kászoni József lelkész mutatta be, a művész pályáját, munkásságát Bencze Márton ismertette megnyitó beszédében. A festéssel és írással egyaránt foglalkozó, az erdélyi templomok vonzalmának „engedelmeskedő” Arnóti saját bevallása szerint az állandóságot keresi, kutatja. Bencze szerint ez a keresés korántsem hiábavaló: „*Arnóti megtalálta és megfestette. A padot és a fényt. S benne a harmóniát, a megbékélést, a csöndet, a mozdulatlanságot, a teljességet és az örökkévalóságot.*” A megnyitót szeretetvendégség követte, melynek ideje alatt az érdeklődők a művésszel és egymással is szót válthattak.

Kulcsár Beáta

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Szeptember utolsó vasárnapján, Őszi Hálaadás ünnepén, gyülekezetünk közösségében hálát adtunk Istennek a lelki, szellemi és anyagi javakért, amelyekkel megáldott bennünket ebben az esztendőben is. Hálásan emlékeztünk meg tanítómeesterünkről, a názáreti Jézusról, körülállva az Úrnak asztalát.

Az elmúlt hónapban két közösségi találkozót és foglalkozást indítottunk be egyházközsé-

günk életében. A *kézimunka foglalkozásainkat* **Gergely Éva** vezeti (lásd a képen). Szeretettel várjuk a kedves érdeklődőket kéthetente, a következő időpontokban: október 24-én, november 7-én és 21-én, december 5-én és 19-én, péntekenként 17 órától.

Az *Énekeljük végig unitárius énekeinket és beszélgetünk el unitárius nagyjainkról* című találkozót **Gergely Felicián** vezeti.

Józan Miklósról beszélgettünk október 15-én, kedden du. 6 órától, és többek között elénekeljük azokat az énekeket is, melyeknek szövegét Józan Miklós írta vagy fordította le angol nyelvről, mint például a 9.b, 45., 57. számú énekeinket. Szeretettel várjuk a kedves érdeklődőket kéthetente, a következő időpontokban: október 28-án, november 11-én és 25-én, december 9-én és 23-án, keddenként 18 órától.

Minden vasárnap 10 órától – Istentiszteletünk alatt – hivatásos hitoktató foglalkozik valóságos gyermekeinkkel. Konfirmandusaink felkészítését is megkezdtük.

Léta Sándor

A Beregi Unitárius Szórvány életéből

A Beregi Unitárius Szórvány delegációja is részt vett a pestszentlőrinci unitárius találkozón (lásd képünket).

A beregi szórvány ezúttal **Budaházi István**, költő atyánkfia nyárbúcsúztató és őszidéző verseivel köszönti az Unitárius Élet olvasóit.

Nyárvégi emlék

*Közeledett az ősz. A hajnalok ködöt hoztak,
s a Nap egyre nehezebben vérzett át a tájat
borító gyolcskötésen.*

*A reggel később megcsodálta az almafák
ágain hintázó piros arcú kölyköket,
a kéklő, kis pocakos szilvákat, a
hamvassárgán
mosolygó szőlőszemeket.*

*A határban már itt-ott megzörrent
a kukoricaszár,*

*és a sáshoz hasonló levelei ha egymáshoz
érttek, az elmúlásról susogtak.*

*Vándorok húzták el az égen, délnek
fordulva*

*seregeztek. Le-lekiáltottak a tájhoz. Hang-
jukkal búcsúzkodtak, szárnyaikkal
integettek.*

*Gyermek bámult bámészan utánuk,
tekintetével*

szerencsés utat kívánva.

*Az araszoló nappalt a hosszabb éjszaka
váltotta*

fel. A kíváncsian égre néző gyerek elképzelte

*mint hull alá a horizontról sziporkázva
egy távoli tóba a csillag.*

*Közeledett az Ősz. A hajnalok ködöt hoztak.
A Nap csak nehezen vérzett át a köd
gyolcskötésén.*

*Aztán megbámulta, hogy egy nagy
udvarban*

*a rohangáló gyerekek mint merevednek
vigyázba
egyetlen csengetésre.*

Őszi erdön

*Őszi erdön, őszi erdön estére,
száll a madár, száll a madár fészkére.
Álmát lesi csillagszemű éjszaka,
zörgő erdőt átölelő éjszaka.*

Szeged

A szegedi gyülekezetben a nyári istentiszteletek a szokott rendben folytak. Két örömteljes ünnepi alkalomra is sor került az elmúlt hónapokban.

Augusztus 16-án **Túri Timea** és **Bodor Zoltán** házasságot kötött, és a templomban egyházi áldásban részesültek.

Az ifjú pár: Túri Timea és Boldog Zoltán

A jó Isten áldja meg őket életutukon, minden reménységükben szeretve segítse!

Szeptember 13-án **Kiss Mihály** lelkész megeresztelte **Papp Csaba** és **Papp Kelemen Patrícia Réka** nevű kislányát. „Gyermeki szív a jövő tiszta reménye, öröm. Felnövekedve az Isten előtt, megerősödik hitben.” (M.R.)

Szeptember 28-án emelkedett lélekkel mentünk az őszi hálaadásra Isten hajlékába. Lelkészsünk örült a népes gyülekezet láttán. Beszéde alapjául Lukács evangéliuma 17. része 11-19. verseit választotta. Ezen ige alapján tartott prédikáció a szíveket megérintve jelentett lelki, szellemi gazdagodást.

Szép számmal, hálátelt szívvel álltunk az Úr asztala körül, ahonnan hitben megerősödve, reménységgel távoztunk az eljövendő hétköznapi felé.

Vitalisné Miklós Éva

Könyvrecenzió

A magyarság eredetének nyelvészeti kérdései

A Szentkatolnai Bálint Gábor emlékkonferencia kiadványa

Szerkesztette: Obrusánszky Borbála, PhD

Táltos Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2007.

A nemzetközi konferenciát a MVSZ Szent László Akadémia és a Körösi Csoma Sándor Magyar Egyetem szervezésében 2006. december 8-án tartották Budapesten, a Magyarok Házában.

A konferencia kiadványához Erdélyi István, háromszéki származású régész, történész akadémiai doktor, a Magyar Őstörténeti Munkaközösség elnöke írt előszót.

A szülőföld üzenetét Jakab Jolán, a Szentkatolnai Bálint Gábor Általános Iskola történelemtanára tolmácsolta.

Előadások:

Obrusánszky Borbála: Szentkatolnai Bálint Gábor újraértékelése – bevezetés.

Négy oldalon bevezeti az olvasót a konferencia tárgyába, Bálint Gábor lángelméjű nyelvtelenség, rendszerező hajlam, magasan képzett szaktudós, a tudományos igazság elkötelezettje, és megalkuvást nem ismerő szolgálója, nem utolsó sorban pedig törzsökéhez és hazájához szent szerelemmel ragaszkodó ember világraszóló teljesítménye és hanyattatásai.

*

Berényi Zsuzsanna, Ph.D eszperantista: Az eszperantista Bálint Gábor (1844–1913.)

Életrajzi adatokkal szolgál, majd tudósít arról, hogy Bálint Gábor, aki már az érettségiig 12, életében összesen 30 nyelvet beszélt és kutatót, arra a megállapításra jutott, hogy akár egy lángeszű nyelvész se tud természetes nyelvet tökéletesen elsajátítani. Szükségét látta egy egyszerű műnyelvnek, amelyben nincsenek nyelvtani kivételek, amelynek szabályai mindenre kiterjednek, és amely kielégíti az esztétikai igényeket is. Három ilyen közül választotta ki a 18 éves nyelvzeni, Ludoviko Lazaro Zamenhof műnyelvét, az eszperantót. Ennek alkotója a négy nemzetiségű lengyelországi Bielszokban jutott ugyanerre a következtetésre. Nyelvét mindössze tíz év elteltével már Bálint Gábor is beszélte, és teljes odaadással népszerűsítette Magyarországon, mely rövidesen az eszperantista mozgalom fellejévé lett. De kiterjedt az egész világra, hatalmas irodalma van, és a világnyelvek között a helye.

Czeglédi Katalin, dr. univ. nyelvész, altajista: **Bálint Gábor és a magyar nyelv**

Mottónak Reményik versét idézi a magyar nyelvről (kifelejtve belőle azt a sort, hogy: „mintha imádkozna” az olv. megj.) Ezzel ki is meríti a tárgyát. A címben felvett tárgy helyett a finnugor elmélet tarthatatlan voltát taglalja meggyőző érvekkel és tudományos adatszerűséggel.

A következő 60 (!) oldalon nagyjából a kazáni tatár „BASCSY” = basa, főnök szó vetületeit veszi szemügyre a tatár, mongol, török és finnugor nyelvek tükrében. Tanulságos olvasmány, amiből nemcsak a tárgyat ismerjük meg a legapróbb részletig, hanem arról is meggyőződik a képzetlen vagy akár a képzett olvasó is, hogy a nyelvészet legalább annyira önsanyargatás, mint az élsport. Ellentéte a ponyvairodalomnak, mert amíg ez időpocsékoló szórakozás, amaz gazdag jutalommal szolgál.

*

Johanna Domokos, Ph.D összehasonlító nyelvész, Ukla: **A XIX. század végi miser tatár szövegfeldolgozás korabeli kazáni tatár szöveghez viszonyítva**

Két tatár népmesét hoz párhuzamba különböző lejegyzésekből. Egyik lejegyzés Bálint Gábortól származik.

*

Friedrich Klára tanár, rovásírás-kutató: **Szentkatolnai Bálint Gábor rovásírásos tevékenysége**

Bálint Gábor már a szülői háznál megismertkedett a székely-magyar rovásírással, amit a magyar kultúra alapkövének tekintett. Anyai nagyapja nem is használta a latin betűket. Feljegyzéseit fára rózta.

Mongóliai kiküldetése idején Bálint tekintélyes mennyiségű anyagot gyűjtött Közép-Ázsiában, a Jenyiszej felső folyásánál hun rovásírásos emlékekből. Ezeket hazaérkezésekor átadta az Akadémiának, ahol Hunsdorfer a felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt minden más anyagával együtt egyszerűen elégette. Nem izgatta magát az óriási botrány miatt, amit kavart galád cselekedetével. Ettől fogva csúfolták őt „Égető Pál”-nak. Németül jegyezte fel, hogy a magyarságnak, mint barbár nomád népnek sa-

ját írása nem lehetett. A magyar nyelvről is úgy vélekedett, hogy csak az magyar belőle, ami a többi finnugor nyelvben is megtalálható, a többi mind kultúrnyelvekből vett „kölcsonzés”.

Bálint Gábor azonban nem olyan fából volt faragva, aki könnyen megadja magát. Székely konoksággal visszautazott gyűjtései színhelyére, és helyreállította a gyűjteményt. Feldolgozására azonban máig nem kerülhetett sor.

Bálint Gábor tanulmányozta a nagyszentmiklósi kincsek rovásfeliratait, amelyeket magyarul értelmezett. Máig cáfolhatatlan az olvasata, bár volt több török nyelvű próbálkozás is. Bálint szerint két fajta, ún. gravírozott és karcolt jel található az edényeken. Előbbiek Gyula, az ötvös mester, utóbbiak a tulajdonos Besenye fejedelmi család tagjainak a nevét tartalmazzák.

*

Kelemen Miklós lelkész-történész, Unitárius Egyház: **Bálint Gábor életének néhány kérdése**

Két és fél oldalnyi terjedelemben értekezik arról, hogy Bálint Gábor, aki Szentkatolnán, a Kézdivásárhely melletti katolikus faluban nőtt fel, lángeszével és kifinomult érzékeivel minden külső segítség nélkül ráébredt a katolikus vallásgyakorlat megreformálásának réges-régi szükségére. Felnőtt korában az unitárius vallást választotta.

*

Angela Marcantonio, Ph.D, Róma: **A finnugor elmélet és a magyar nyelv eredete**

Az előadó valószínűleg a konferencián ismeri meg Bálint Gábort és tudományos álláspontját, aminek ellenére azonos nézetet vall: a finnugor elmélet tarthatatlanságát és tudománytalan voltát, érvénytelenné nyilvánítva és rávilágítva annak okaira. Ezeket a következőkben látja:

1. az uráli csomópont rekonstruálásának hiánya,
2. egy kiterjedt, fonológiai/lexikai összehasonlító korpusz hiánya,
3. egy kiterjedt morfológiai összehasonlító korpusz hiánya.

Nyelv- és népcsaládok feltételezése helyett, bizonytalan valóságtartalmú következtetések helyett a kutatás tárgyát képező nyelvek alapos megismerése, egyediségeik és hasonlóságaik tárgyilagos felleltározása. Ennek rendjén arra az egyetlen valós következtetésre juthatunk, hogy mindenik nyelv sokban hasonlít mindehhez, és mindeniknek meg vannak a maga sajátosságai, amikből nem föltétlenül lehet következtetni közelebbi vagy távolabbi rokonságra. Az egyezések arra sem föltétlenül engednek következtetni, hogy melyik nyelv kölcsönzött a másiktól. A szerzőnek két magyar nyelvészeti tárgyú könyve van forgalomban.

Marác László, Ph.D, Amsterdam: **Szentkatolnai Bálint Gábor igazsága**

Bálint Gábor tudományos pályafutásának tragédiáját, egyben pedig Magyarország tudományos megszállását tárja fel az 1848-as szabadságharc után. A megszálló osztrák hatalom a magyar tudományos életet is megszállta. A MTA-ra kinevezte Paul Hunsdorffert fő könyvtárosnak, aki magyarországi német volt. Magyarul beszélt, de hiteltelen tudományos munkásságával politikai célt szolgált: a magyar tudományos munka akadályozását és tévútra vezetését.

Ehhez Josef Budenz személyében segítséget is hozott magának Németországból, ahonnan az osztrák hatalom importálta a finnugor nyelvcsalád elméletét még a XVIII. században. Budenz minden tudományosságot nélkülöző nyelvész munkásságát a dolgozószobájában folytatta, az általa tanulmányozott nyelveket élőben nem ismerte meg. Magyarul soha nem tanult meg azon a szinten, amit az állása megkövetelt tőle.

Bálint Gábort kiküldték az Orosz Birodalomba a mongol nyelv tanulmányozására, amit Fogarasi János akadémikus támogatott, és az Akadémia is kiegészített. De mihelyt Bálint megállapította, hogy finnugor nyelvcsalád nem létezik, azonnal támadás alá vették, és mindent elkövettek pályafutása megtöréséért. Ebben el is érték, hogy Bálint nem lehetett akadémikus, és világraszóló eredményeivel nem érte el a méltó elismerést. Halála után feledésre is ítélték, ami alól a mai hivatalos tudományosság sem menti fel.

Arany János, akadémiai főtitkársága idején még verseiben is védelmére kelt Bálintnak, elítélve az osztrák abszolutizmus képviselőit, akiktől a magyar tudományos életet a kiegyezés se tudta megszabadítani. A szerző idézi Arany János verseit.

Példákkal szemlélteti az elnyomók tudománytalan munkálkodását és tudományellenes ügyködését. A példák között a korábban is felmerülő mongol, török, finn „bascsy, basa, paa”, sőt az angol „boss” hívja fel magára újból a figyelmet.

*

Obrusánszky Borbála, Ph.D történész-orientalista: **Bálint Gábor tevékenysége és hun kutatási eredménye**

Mint háromszéki születésű és azonos diszciplínát művelő tudós, részletes tájékoztatást nyújt Bálint Gábor életéről és pályafutásáról, mely ragyogó eredményeivel írta be nevét a tudomány, a magyarság és az unitáriusok történetébe. Leírja a Bálint-Budenz vitát és annak máig tartó utóhatásait.

Leírja Bálint Gábor külföldi és erdélyi tevékenységét. Ebből kiemeljük az oroszországi, a mandzsúriai és kaukázusi kutatóútjait, mezo-

potámiai török bizalmi állását, athéni egyetemi tanárkodását. Ezt követően kolozsvári egyetemi tanszékvezetői állását, ahova székely összefogással hívták haza. És amely idő alatt részben fel tudta dolgozni hatalmas gyűjtőmunkáját. Leírja, hogy Bálint zseniális és tudományosan dokumentált megállapítása szerint a ma élő mongol, tatár, török, turáni (a magyar) és finn népek az egykori hun birodalom népeinek lezármazottai. Ez nem közvetlenül és nem szükségszerűen, de dokumentálható egyéb tudományágakkal társítva az összehasonlító nyelvészet eszközeivel is. Bálint Gábor nem dolgozott a mai tudomány eszközeivel és módszereivel, de eredményei messze meghaladják a korát, sőt ma is használhatók. Egyes eredményeit a tudomány máig nem szárnyalta túl, sőt azóta feledésbe merült értékeket tudott az utókor számára megmenteni. Bálint Gábor a világ egyik legnagyobb nyelvtehetsége volt. Idézem a szerző konklúzióját a hazai tudományos viták tárgyában:

„A magyar tudományos közéletben máig nincs biztosítva a kutatás szabadsága, ugyanis, aki a finnugor álláspont helyett más komoly, megalapozott kutatási eredményre jut, azt ellenségnek bélyegzik, holott a tudományban többféle nézetnek kellene egyszerre jelen lenni.”

*

Szecsénbátor, Ph.D nyelvész, Höhhot, Kína: **A dzsungáriai csaharok történetének, kultúrájának és nyelvjárásának rövid összefoglalása**

A csahar mongolokat a XVII. és a XVIII. sz. folyamán a Mandzsu Birodalom (Qin-dinasztia) az északnyugati határok őrzésére alkalmazta. Eredeti keleti lakóhelyükről telepítette őket szolgálati helyükre, ahol ma az utódaik élnek. Őseiket erre lázadásuk leverése után ítélte a mandzsu Qin-dinasztia. A szerző tárgyalja nyelvjárásuk sajátosságait

Alfréd Tóth Prof. Dr., linguistic, Arizona: **Is there a finno-ugric or uralic language family? – Van-e a finnugor, vagy uráli nyelvcsalád?**

Az angol nyelvű előadás a tagadó választ egy hosszú összehasonlító szófelsorolás kíséretében adja meg. 100 magyar szó és a hozzáillesztett határozott névelő észt, vogul, lapp, osztják, nganaszán, zúrjén, szelkup, votják, cseremisiz, mordvin és finn megfelelőjét adja meg. Utána a megfelelések 14 féle százalékszámítását közli. Ezekből kiderül, hogy megfelelések nagy arányszámban vannak a feltételezett finnugor nyelvekben úm.: 10 és 33% között. Olvasói megjegyzés: 1. a mongol, tatár és török megfelelések megadása nélkül a kérdés megválaszolását hiányosnak érezzük. 2. A kiragadott 100 szó viszonylatában még a felsorolt nyelvek között is hiányosnak érezzük az összehasonlítást.

Ezután 100 magyar szó sumer és akkád megfelelőjét adja meg. Jóllehet a sumer írásjelek hangértékét csak rekonstruálni tudjuk, a felsorolt szavak nagy arányú egyezése mutatható ki.

*

Veres Péter: Ósmagyarok a Kaukázus előterében, különös tekintettel Bálint Gábor kaukazológiai munkásságának tükrében (helyes magyarsággal: munkásságára – az olv. megj.)

A következő 37 oldalon keresztül az utolsó előadó összegzi a korábban elhangzottakat az átlag olvasó számára is olvasmányos fogalmazásban. A tárgyban való kitűnő tájékozottságról és olvasottságról tesz bizonyosságot.

A jelenkori hazai akadémiai tudományosságról azt állapítja meg, hogy elmarad a nyelv kutatás területén elért nemzetközi eredményektől, és azokat nem is követi figyelemmel. Az előadás éles polémia a következetes és oknyomozó tárgyalagosság érdekében az áltudomány ellen. Olvasói kiemelés: Bakay Kornél muzeológust is bírálja azért, mert olyat állított, hogy a paprika sumér termény.

A szerző mindenkit a maga kaptafája mellé igyekszik utasítani, megállapítva, hogy nálunk kevés felkészültség van interdiszciplináris vállalkozáshoz, kutatóinknak a maguk szakmáját kell minél több felkészültséggel és tisztességgel művelniük, kerülve a műkedvelést. Megismerjük Bálint Gábor méltó követőjét, Mészáros Gyula nyelvész professzort, akit Kemal Atatürk hívott Ankarába Kisázsia, közelebbről Anatólia holt nyelveinek tanulmányozására. Az előadó a Kaukázus északnyugati előterében végzett terpmunkájáról ad átfogó leírást. Ennek rendjén megtudjuk, hogy az orosz hódításnak hosszasan ellenálló oszéteket miként űzték el hazájukból a hódító orosz hadak. Megismerjük a kabardokat, (cserkeszek és adigék) akik nyelv tanát Bálint Gábor készítette el a máig legteljesebb kabard-magyar-latin szótárral együtt, aminek fénymásolatából a kabardok csak most értesülnek nagy kutatójukról, leírhatatlanul sok hálával és szeretettel. A Szocsi környékéről elülőözött adigék nyelve már ki is halt. A szerző bebizonyítja régészeti és nyelvészeti, hogy hosszú vándorúján a magyarságnak át kellett vonulnia az említett térségen és érintkeznie kellett a kabardokkal.

A kiadvány egy angol nyelvű összefoglalással és egy Zárónyilatkozattal végződik. Ezt 15 neves tudós és a szöveget szerkesztő jogász írta alá.

Az aláírók követelik, hogy az MTA tartsa tiszteltben a Magyar Alkotmány és a törvényhozás előírásait a tudományos kutatás szabadságára és pártatlanságára nézve.

Nyitrai Levente

A radikális Jézust keresve

Teljesen új fényt vet az egész Szentíráásra, ha Jézust úgy tekintjük, mint forradalmárt, aki olyan erős kihívást intézett kora vallási és politikai rendszerei ellen, hogy kivégzése már elkerülhetetlené vált.

Marcus Borg, a neves amerikai Újtestamentum tudós mutatta be ezt a Jézus-képet, április 12-én, szombaton, Sheffieldben. Előadásának címe: *Jézus – Egy vallási forradalmár életének, tanításainak és fontosságának feltárása*. A tanulmányt azonos című könyve alapján készítette.

Marcus Borg népszerűségének mércéje az is, hogy már kora januárban, az első meghirdetés után, a konferenciaterem mind a 300 helyét lefoglalták előre. Az eseményt a Radikális Kereszténység Központjában tartották, mely a Szt. Mark (anglikán) templom épületéhez tartozik. Itt nemrégiben más egyesült államokbeli progresszív keresztény teológusokat is vendégül láttak, mint például John Dominic Crossan és John Shelby Spong.

Az esemény britanniai liberális keresztényeket gyűjtött össze, beleértve néhány unitáriust is. Borg három előadást tartott szombaton, mindegyiket kérdések követték. (Szűkebb körben lehetett őt meghallgatni pénteken este, amikor a miszticizmusról, valamint vasárnap, amikor a húsvét jelentőségéről beszélt.)

Borg provokáló előadónak és fantasztikus kommunikátornak bizonyult. Mi volt tehát az üzenete?

Alapvetően amellet érvelt, hogy különös fontossága van a mai világban annak, ahogyan Jézus történetét elmeséljük – hogy a tradicionális mód vagy nem megfelelő vagy rossz. A következő dolgokat sorolta fel:

a) Jézus, mint a „haldokló megváltó”, aki egy „áldozattal helyettesítette” a bűnt;

b. Jézus, mint a második eljövétel bírása, a „gyilkoló Jézus”, aki a legtöbb embert örök kárhozatra ítéli majd;

c) Jézus, az isten-ember vagy „superman”; és végül

d) Jézus, mint a „nagy tanító” (amint a Jefferson Biblia bemutatja).

Borg kritikusan viszonyul mindezen megközelítésekhez, különösen az első kettőhöz, amelyek sokkal a Szentírás lejegyzése után fejlődtek ki, és egy rettentő képet közvetítenek a – féltlen szerető – Istenről.

Ehelyett, Borg egy „történelmi-metaforikus” megközelítés mellett érvelt (még bocsánatot is kért kissé harapós beszédéért). A „történelmi-kritikai” megközelítésként is ismert metódus széles körben elfogadott a főiskolák és egyetemek teológusai között. (Ezen megközelítés kulcspontjait az unitáriusok természetesen már régen elfogadták.)

A Biblia történeteinek ilyen módon való elmondása úgy láttatja őket, mint egy fejlődő tradíció szerves részei, melyben ötvöződik az emlékezés, a bizonyíték és (döntően) a metafora. Borg hangsúlyozta azt a meggyőződését, hogy a *metaforikus* értelmezés nem szükségszerűen „kevesebb” mint a szó szerinti – tulajdonképpen sokszor „több” is lehet annál. Más szóval az értelmezés központivá válik.

Bizonyos történeteit a Szentírásnak – érvel Borg – tisztán metaforikusan kell fogadni, mint például Jézus születését, és néhány csodát. Azt gondolja, hogy a Szentírás más történetei a metafora és a valóság keverékei.

Borg hangsúlyozza, hogy különbséget kell tenni a húsvét előtti-, valamint a húsvét utáni Jézus között, hogy a nyelvezet, mely Jézus fennkölt státusáról szól, és Messiásnak, Isten Fiának, Úrnak emlegeti őt, már a húsvét utáni tanúságtétel, és nem vezethető vissza Jézus életére. De mivel a Szentírás részeit 40–70 évvel halála után írták, a két leírási stílus eggyé vált.

Borg beszél arról, hogy ő maga hogyan mondja el ezeket a történeteket, és a hogy a következő szempontokat hangsúlyozza: Jézus zsidó misztikus volt, gyógyító, bölcsélet-tanító, Isten Országának prófétája, valamint egy mozgalom indítója és alapítója. Jézus üzenete Isten Országáról Isten álma a földről most, látomás gazdasági igazságról és erőszakmentességről. Nem az élet utánról szól. Jézus arra bízta az embereket, hogy kövessék „az utat”, hogy higgyenek Istenben, mint Úrban és Királyban – és nem a világ vezetőiben.

Ez az, ami miatt Jézus forradalmárrá vált. Közvetlen kapcsolatot hirdetett Istennel, a hivatalos vallási csatornákon és áldozatokon kívül. Ugyanakkor hirdette a szegényeknek, milyen lenne az élet a Földön Isten királysága alatt – és felrázta követőit. Jézust azok miatt a kihívások miatt feszítették keresztre, amelyeket a világ vallási és politikai vezetői ellen indított.

Borg szerint Jézus üzenetének lényege a következő volt: központosítsd önmagad Istenben, és vegyél részt Isten világ iránti szenvedélyében – más szavakkal: változtasd meg a világot!

Világosabb értelmét kaphatjuk Borg metódusának, ha megnézzük, hogyan gondolja ő, hogy mesélni kellene a húsvéti történetet. Borg úgy tartja, hogy a kulcskérdés sokkal inkább az kell legyen, hogy „mit jelentett a húsvét Jézus követőinek?”, mint az, hogy „történt-e valami látványos dolog Jézus testével?”

Borg szerint a húsvétnak két elsődleges jelentése van az Újszövetségben. Először is Jézust érzékelték halála után a követői – mint élő valóságot, és nem mint a múlt egy elhalt figuráját. Jézust továbbra is ismerték. Tehát Jézus él. (Borg megjegyzi, hogy nem az üres sír győzte meg a követőket, hanem a megjelenése.) Másodsor pedig Isten igényt tartott Jézusra – Isten igent mondott arra, akit kivégeztek a világ felett uralkodó erők. Röviden, Jézus Úr.

Borg világossá teszi, hogy az élő tapasztalatok, melyek a tanítványoknak jutottak Jézusról annak halála után, nem voltak nyilvános látomások (például ezeket nem lehetett volna videóra venni, ha akkor már létezett volna ehhez hasonló eszköz). Borg azt is gondolja, hogy sok húsvéti történetet példabeszédként kell értékelni. Idézi az emmausi utat. Lukács evangéliuma „olyan sok kapaszkodót ad, amennyit csak lehet” arra nézve, hogy Jézus csatlakozását két tanítványához az úton nem kell szó szerint venni. Sokkal inkább szimbólum ez, mégpedig jelentésekben gazdag szimbólum. Borg azt is állítja, hogy az üres sírt is parabolaként kell tekinteni.

Tehát a kereszténység lényege nem az, hogy elhiszünk mindent, amiről azt mondják, hogy nagypéntek és húsvét között történt; sokkal inkább az, hogy kövessük a keresztútját és a taní-

tását – mely úgy a személyes, mint a politikai változás útja.

A miszticizmusról szóló beszédében Borg megfogalmazott egy elképzelést a Szentségről (Istenről), nem mint aki „ott kint” van, hanem mint „szent misztérium”, mely bennünk és körülöttünk van. A szentséges élő megtapasztalása valóság volt minden vallásalapító számára – és bizonyos emberek számára a mai napig is az. Éppen ezért minden vallás tekinthető úgy, mint „próbálkozás a szentség megközelítésére”.

Költészetnek is beillett, amikor Borg elbeszélte a „ritka helyek” kelta-keresztény fogalmát. Ezek olyan „helyek” (idők, gyakorlatok) ahol a mindennapi tudatosság és az isteni tudatosság közötti határok nagyon „ritkává”, porózussá válnak. Az Isten tiszteletét szolgáló gyakorlatok – zene, éneklés, imádság, meditáció – mind próbálkozások az ilyen „ritka helyek” létrehozására.

Nagyon gazdag, élvezetes hétvége volt, és mi unitáriusok találkozhattunk a radikális keresztényekkel köztes egyházakban, és másokkal, akik annyira csalódtak, hogy már nem is tartoznak egyik egyházhoz sem. Olyan csoportokkal beszélgettünk, mint például „A hit tengere”, vagy a Progresszív Keresztény Hálózat.

Ami leginkább megragadott engem, az annak felfedezése volt, hogy Borg és a jelenlévők nagyon közel álltak az unitarizmus történelmi kulcshelyzetéhez. De Borg a posztmodern korának megfelelően alakította meglátásait, és olyan emberekkel kommunikál, akik a hit legszélén vannak. Szinte létfontosságú, hogy az unitáriusok részt vegyenek ezeken a beszélgetéseken – mi pedig biztosan nem fogjuk elhagyni őket, amint alapvető tételeinket elfogadják!

(Jim Corrigan a Golders Green gyülekezet tagja.)

(Inquirer 2008. májusi első száma)

Fordította: Kászoni József

Budaházi István

Őszi tájkép

*Öklét rázza az Ősz,
a tolvaj szelet fenyegetve,
akár a csősz
a dézsmás gyermekeket,
vagy a madárijesztő
a seregélyeket.
Lobbannak a falevelek,
narancs-pirosan
októberreznak.*

*Aztán lehullanak.
Ág-szuronnyal köd-vattában
menetelésre kész a November.*

Nyárutó

*Még visszaint a nyár
és tarlóval szurkál.
Bógó, brácsa, hegedű,
hangol az Ősz, nagy kedvű.*

Az Unitárius Alapítvány pályázati felhívása

Az Unitárius Alapítvány pályázatot hirdet a 2008. év második felére, az Alapító Okiratban szereplő 4 fő célkitűzés megvalósítására, az alábbiak szerint:

1. alpműködésre
2. szeretetszolgálati és karitatív tevékenységre,
3. intézményi és szervezeti működésre
4. nemzetközi kapcsolatait szélesítésének támogatására, különös tekintettel a határon túli magyarság kulturális, oktatási intézményeinek és egyházi szerveinek segítésére.

Pályázataikat jogcímenként külön-külön kérjük benyújtani. A kuratórium a 2008. évben előnyben részesíti az 1. ponthoz kapcsolódó pályázatokat (pl. ingatlan felújítás, állagmegóvás, irodai működés).

A pályázatok beadási határideje: **2008. november 31.**

Az Unitárius Alapítvány megköszöni támogatóinak a 2007. évi személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását. Ezen összeget az eddigiekhez hasonlóan pályázatok útján kívánjuk céltámogatásként szétosztani. Az Alapítvány tevékenységében mindenkoron érvényesülnie kell az unitárius alapelveknek, e felfogásban támogatja a hitből fakadó jó cselekedeteket.

Bízunk abban, hogy közösségünk adakozó-felajánló kedve fokozódni fog, és támogatásaik, adóforintjaik alapítványunkhoz (adószámunk: 18052459-1-41) évente folyamatosan érkezhetnek.

Dr. Kiss Balázs
elnök

Sepsi-Kovács Éva
titkár

Az Unitárius Alapítvány Közleménye

Tisztelt Adományozók!

Az Unitárius Alapítvány köszöni támogatóinak a 2007. évi személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását, a befolyt összeg 2 276 801 Ft.

Ezen összeget az eddigiekhez hasonlóan pályázatok útján kívánjuk a MUE egyházközsegei, egyházi szervezetei részére felhasználásra kiutalni.

Egyben tájékoztatjuk, hogy a 2005. évi 1% összesen 2 080 000 Ft kiutalásra került. Minden egyházközség a 2007. évi karácsonyi ünnepekre 50-50 ezer Ft összegben részesült.

A 2008. május 21-én tartott ülésen a Kuratórium az alábbi döntést hozta:

A fennmaradó 1 530 000 Ft összeg – pályázati kiírás szerint – karitatív tevékenységre, rendezvények szervezésére, közösségi célt szolgáló felszerelések, berendezések beszerzésére került kifizetésre az alábbi szerint:

Pestszentlőrinci Egyházközség	100e Ft
Füzesgyarmati Egyházközség	150e Ft
Hódmezővásárhelyi Egyházközség	150e Ft
Debreceni Egyházközség	200e Ft
Bartók Béla Egyházközség	200e Ft
Miskolci Egyházközség	120e Ft
Kocsordi Egyházközség	150e Ft
Pécsi Egyházközség	150e Ft
Budapesti Egyházközség	200e Ft
Beregi Szórvány	70e Ft
Kelemen Miklós lelkész	40e Ft

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték kedvezményezettnek

Dr. Kiss Balázs
elnök

Sepsi-Kovács Éva
titkár

A Halál és az Álom

A Halál és az Álom testvérek... Mindketten látogatói az ember szívének. De nem egyszerre járnak. Amíg az Álom jár hozzánk, addig a Halál nem lehet vendége szívünknek.

Az Álom mindennap felkeres, a Halál csak egyszer látogatja meg életünket. Az Álom a Halálhoz szoktatja szívünket ... testvéréről beszél, hogy elvegye a Haláltól való félelmünket.

A Halál az Álom ruhájában minden este közel oson hozzánk ... Minden este, mikor álomba merül a Lelkünk – egy kicsit meghalunk ... Rövid halál a mi mindennapi álmunk...

Az Álom, mint egy túlvilági csolnakos, értünk jön minden este... Csolnakjába veszi a lelkünket és egy sejtelmes „Más Világ” felé hullámszik el velünk. – Azalatt, míg az Álom csolnakján suhan a lelkünk, itt marad a Földi Élet partján mindenünk: tehetetlen testünk, mint egy halott... itt marad a címünk, rangunk, földünk, házunk, pénzünk... elmarad tőlünk messzire egy-egy éjszakára ez az egész sötétbe hullott föld mindennel: lövészárkaival és kulturestélyeivel... könnyeivel, sóhajtásaival... ez a szerencsétlen, hazug kultúrájú világ, a pénzszerzésben meggyötrődött emberekkel... Aztán visszahozza lelkünket az Álom és letesz reggelre a Föld partjainál. Igen – egy kicsit minden este meghalunk...

Egyszer aztán... elmarad az Álom. Helyette testvére jön: a Halál. Fekete gondolája kiköt a házunk ajtajánál... beemel és elindulunk Vele, az álmunkban annyiszor járt úton... Itt maradnak a Föld partjain most már örökre: a házunk, a pénzünk, a címünk s a Halál gondoláján egy „Új Világ”-ba érkezünk, Istennek egy Másik Országába, amelyről annyi szépet beszélt a Földön lakóknak az Istennek Fia...

És amint közelebb jutunk az Isten Országához, mnd több és több értelemmel csendül felénk a Lélek-Világ ezüst harangja: „Mit használ az Embernek, ha az egész világot megnyeri is – a lelkében pedig kárt szenved?!...”

„Avagy mit adhat ember váltságul az ő lelkéért?”

Bíró Lajos

Részlet Bíró Lajos *A halál szemüvegén át* című könyvéből